

ripórt

H E T I   H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 12. (516.) SZÁM – 2014. MÁRCIUS 28.

Városálmokat szövő
városállamok | TÁRSADALOM

Vida Gábor prózaíró,
Marosvásárhely | PORTRÉ

Helykereső európai
szélsőjobb | HÁTTÉR

Újraéledő magyarellenesség

Teret kap a gyűlölet

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
CSIKY GERGELY
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ
TIMIȘOARA | TEMESVÁR

Str. Alba Iulia, nr. 2 | 300077 Timișoara, România | Tel.: 0256-434.814
Fax: 0256-494.029 | Mobil: 0740-143.545 | office@tm-t.ro | www.tm-t.ro

A jegyiroda nyitvatartása:
Hétfő-Péntek: 10-19 óra között
Szo. 10-18 óra között
Tel.: 0256 453 406
Mobil: 0752 111 803
E-mail: ticket@tm-t.ro

Programul agenției de bilete:
Lun.-Vineri: 10-19
Sâmb. 10-18
Tel.: 0256 453 406
Mobil: 0752 111 803
E-mail: ticket@tm-t.ro

Bilete
ONLINE
jegyvásárlás:
 biletmaster.ro

2013 / 2014

ÁPRILIS

APRILIE

01 19:00	KEDD MARTI	Stúdió Terem Sala Studio	după Nick Hornby nyomán: FENT A MÉLYBEN SUS ÎN ADÂNCURI R.: Kedves Emőke
02 09:30, 11:00	SZERDA MIERCURI	Nagyterem Sala Mare	Kormos István: KORMOS KÉPPEL MUTOGAT A nagyváradi Liliput Társulat vendéglőadása / Spectacol invitat al Trupeii Liliput din Oradea Spectacol fără traducere R.: Rumi László
02 14:00	SZERDA MIERCURI	Nagyterem Sala Mare	REGÉLŐ – rendhagyó irodalomóra Weöres Sándor gyermekverseiből A nagyváradi Liliput Társulat vendéglőadása / Spectacol invitat al Trupeii Liliput din Oradea Spectacol fără traducere
04 19:00	PÉNTEK VINERI	Stúdió Terem Sala Studio	Samuel Beckett: Ó, AZOK A SZÉP NAPOK! O, CE ZILE FRUMOASE! R.: Kedves Emőke
07 08 09	HÉTFŐ LUNI KEDD MARTI SZERDA MIERCURI	10:00 Stúdió Terem 12:00 Sala Studio 10:00 Stúdió Terem 12:00 Sala Studio 10:00 26-os Óvoda Grădinița nr.26	după Lázár Ervin nyomán: A HÉTFEJŰ TÜNDÉR ZÂNA CU ȘAPTE CAPETE gyerekelőadás spectacol pentru copii R.: Antal Attila
09 19:00	SZERDA MIERCURI	Stúdió Terem Sala Studio	Martin McDonagh: LEENANE SZÉPE REGINA FRUMUSEȚII DIN LEENANE R.: Upor László
10 18:00, 20:00	CSÜTÖRTÖK JOI	Stúdió Terem Sala Studio	Dan Lungu: EGY KOMCSI NYANYA VAGYOK ȘÎNT O BABĂ COMUNISTĂ A budapesti Katona József Színház vendéglőadása / Spectacol invitat al Teatrului Katona József din Budapesta R.: Török Tamara, Csoma Judit
10 20:30	CSÜTÖRTÖK JOI	Nagyterem Sala Mare	Pintér Béla - Darvas Benedek: PARASZTOPERA OPERĂ ȚĂRĂNEASCĂ R.: Szikszai Rémusz
13 19:00	VASÁRNAP DUMINICĂ	Stúdió Terem Sala Studio	Samuel Beckett: Ó, AZOK A SZÉP NAPOK! O, CE ZILE FRUMOASE! R.: Kedves Emőke
15 19:00	KEDD MARTI	Stúdió Terem Sala Studio	PISZKOS MELÓ AFACERE MURDARĂ R.: Gyulay Eszter
24 19:00	CSÜTÖRTÖK JOI	Stúdió Terem Sala Studio	FÜVES KÖNYVEK -AZ ÉLET NAGY KÉRDÉSEI Felolvasószínházi előadás Hamvas Béla, Márai Sándor és Weöres Sándor írásaiból A Gyulai Várszínház vendéglőadása Spectacol fără traducere R.: Gedeon József

tartalom

14

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Müzli, Hír plusz komment
Szűcs László: Túlzástól a tévedésig

AKTUÁLIS

8–9 Cseke Péter Tamás: Régi és új arcok
a második vonalban – magyar államtitkárok
a Ponta-kormányban

HÁTTÉR

10–13 Cseke Péter Tamás, Kustán
Magyari Attila: Teret kap a gyűlölet –
Erősödő magyarellenesség Romániában

HÁTTÉR

14–15 Ady András: Sokkezes játék egy
forradalmi zongorán – a krími válság kilátásai

PORTRÉ

16–18 Szilágyi Aladár: „Egy kiterjesztett
univerzumban érzem magam otthon” – Vida
Gábor prózaíró, Marosvásárhely

TÁRSADALOM

19–21 Parászka Boróka: Helykereső
európai szélsőjobb

HÁTTÉR

22–23 Kustán Magyari Attila:
Városálmokat szövő városállamok

RIPORT

24–25 Tasnádi-Sáhy Péter: „...a szemnek
láthatatlan” – a Láthatatlan Színházról

THALIA

26–27 Benczi Boglárka: „Egyedül
az igényes munkát szeretem” – Lázár Kati
színművész

TÉKA

28 Parászka Boróka: Az angyalok nem
írnak könyveket – Norman Manea Odú című
regényéről

MOZIMUSTRÁ

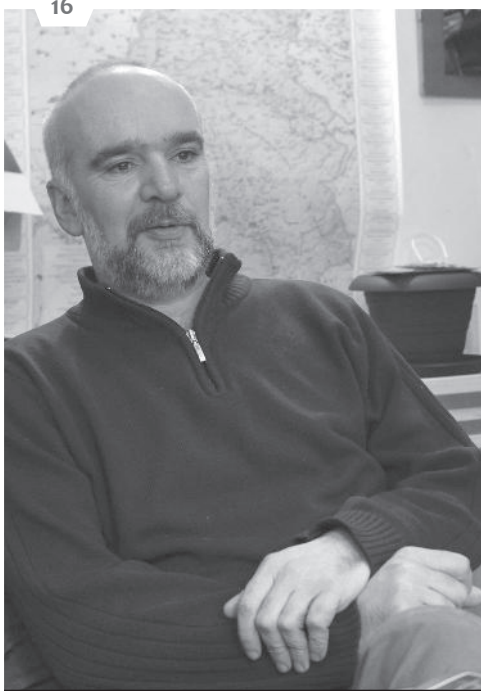
29 Kustán Magyari Attila: Zsidó tragédia
és tragikomédia

TERRA

30 Králik Lóránd: Sziget a világ végén 27.

CÍMLAPFOTÓ: KUSTÁN MAGYARI ATTILA

16

19

26

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 12. (516.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKAI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
25 LEJ, 6 HÓNAPRA 45 LEJ, EGY ÉVRE 80 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 4.500 FORINT, 6 HÓNAPRA
7.900 FORINT, EGY ÉVRE 14.500 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRAD

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Traian Băsescu ígéretet kapott az Európai Unió döntéshozóitól, hogy hamarosan aláírják a tavaly parafált társulási és szabadkereskedelmi egyezményt a Moldovai Köztársasággal.** Băsescu szerint, ha elhárulnak a technikai akadályok, a szerződés már májusban aláírható. „Ám egyelőre csak nagykövetsi szinten, mert májusban nem lesz EU-csúcs” – mondta az elnök. A moldovai és román vezetők attól tartanak, a Krím annektálása után a Moldova autonóm térségének tekintett, valójában két évtizede önállósult Dnyeszter menti szakadár köztársaság Oroszországhoz való csatolása következik.

■ **Figyelmeztetésben részesítette a Diszkriminációellenes Tanács (CNCD) Emil Boc kolozsvári polgármestert** amiatt, hogy a kolozsvári parkolóban nem szabad motorbicikliknek is parkolniuk. Bocot egy motortulajdonos panasolta be, aki többszöri kérésre sem parkolhatott egyik erre kijelölt helyen sem. A CNCD megállapította a diszkrimináció tényét, és figyelmeztette a polgármestert. A városháza illetékes cége máris közölte a sértettel, hogy kijelölnek számára egy helyet, ahol leparkolhatja motorját.

■ **Kétnyelvű ünnepi pecsét** kibocsátásával, képeslappal és ismeretterjesztő kiadványokkal indul a Gábor Áron Emlékév Háromszéken. A székely ágyúöntő születésének 200. évfordulójára a Háromszék Táncegyüttes táncdrámával tiszteleg. Az emlékév hivatalos megnyitóját március 15-én tartották, ebből az alkalomból a Román Posta sepsiszentgyörgyi 1-es számú fiókjánál Gábor Áron portréjával ellátott bélyegzőt használtak. A különleges bélyegző a gyűjtők számára lehet érdekes, de a lakosságunknak is elérhető lesz.

Băsescu krími aggodalmai

Vlagyimir Putyin orosz elnök célja, hogy helyreállítsa az egykori Szovjetunió határait: ahol sikerül, szép szóval, ahol nem, ott tankokkal – jelentette ki Traian Băsescu. Az ukrainai válságot kommentáló román államfő szerint ezzel a célkitűzéssel magyarázható, hogy Oroszország egy sor olyan „befagyott konfliktus” kialakulásában játszott szerepet a Fekete-tenger körül, mint a Moldovai Köztársasághoz tartozó szakadár Dnyeszter menti Köztársaság, a Grúziától elszakadt Dél-Osztétia, és Abházia, illetve legújabbban a Krím félsziget.

Az elnök aggodalmát fejezte ki, hogy a „második román államra”, Moldovára is a krími forgatókönyv vár, de leszögezte: Románia semmiképp nem avatkozna be fegyveres erőkkkel egy ilyen konfliktusba. Az államfő valószínűtlennek nevezte azt is, hogy az orosz-ukrán vita nyílt hadviselésbe torkollik.

Băsescu (a fotón Timofti moldáv elnökkel) Moszkva iránti szolgálatteljesítéssel vádolta a moldovai vezetést, amely parafálta a társulási egyezményt az Európai Unióval, de szerinte nem meri egyértelműen elkötelezni magát a Nyugat mellett, nehogy magára haragítsa Oroszországot. Szerinte a legfontosabb teendője most Romániának az, hogy segítsen Moldovának enyhíteni az orosz gázimporttól való függőségét.

Antonescu: a PDS a fő ellenfél

Folytatódott a vita az egykori Szociálliberális Unió (USL) alapító tagjai, a Szociáldemokrata párt (PSD) és a Nemzeti Liberális Párt (PNL) között arról, hogy a PNL kormányból való kilépését követően helyreállítható-e még a szövetség.

Călin Popescu Tăriceanu, a szenátus elnöke, a PNL korábbi vezetője, volt miniszterelnök – aki azért lépett ki a kormányból való távozással –, úgy nyilatkozott: lehetséges az USL helyreállítása, amennyiben a május 25-i európai parlamenti választáson a liberálisok nem érik el a 25 százalékos támogatottságot, ekkor ugyanis újra kell gondolniuk szövetségi politikájukat. Az USL helyreállítását előzőleg Victor Ponta miniszterelnök, a PSD elnöke vetette fel, aki arról beszélt: a PSD-s politikusoknak fenn kell tartani a jó viszonyt a frissen ellenzékbe került liberálisokkal, mivel lehet, hogy az

EP-választások után újjáéled a szövetség.

Crin Antonescu, a PNL elnöke ugyanakkor úgy vélekedett: az USL helyreállítása nem komoly szándék, csupán olcsó kampányfogás. „Mostantól a PSD a liberálisok fő politikai ellenfele” – szögezte le Antonescu, azzal indokolva ezt, hogy a fő ellenfél már nem Băsescu, hiszen decemberben lejár a mandátuma. Ponta sajnálatát fejezte ki Antonescu álláspontja miatt, és kijelentette: továbbra is számít a PNL azon vezetőire és szavazóira, akik „nem felejtik el, ki Románia ellensége.”

műzli

Magasról tesznek rájuk

Panaszt tett a környezetvédelmi ügynökségnél egy Suceava megyei állatorvos, mert az égből lehulló ürülék piszkítja be a gazdaságában a fölhasznált és a kiszáradni tett ruhákat. A Stroiești községben élő Vasile Mihoc a jelenséget a falu fölött áthaladó repülőgépekkel hozza összefüggésbe. A Suceava Megyei Környezetvédelmi Ügynökség vezetője megígérte, személyesen vizsgálja ki a szokatlan jelenséget. „Ha a panasz valós, súlyos szennyezéssel van dolgunk, és felelősségre vonjuk a vétkeket” – mondta a főfelügyelő. A suceavai reptér parancsnoka szerint kizárt, hogy az ürülék a repülőgépekből származna, lévén a nagy gépek nem szórták a levegőben üríteni a vécétartályukat, a kis gépeknek pedig nincs is vécéjük.

Valamiféle égi jelle is gondolhatnak.

Időközi választás májusban

Sürgősségi kormányrendelettel módosította a választási törvényt a Ponta-kabinet. A rendelet szerint a legtöbb szavazatot elérő jelölt jut mandátumhoz akkor is, ha nem szerezte meg a voksok több mint felét. (Ezzel annak kívánják elejét venni, hogy harmadik vagy negyedik helyen végzett jelölteket juttassanak a parlamentbe. A különös visszaesztás áldozata lett 2012-ben Frunda György).

Eugen Nicolicea (fotó) parlamenti kapcsolatokért felelős miniszter közölte: a jogszabály nem pontosítja, hogy indíthatnak-e jelöltek az azok a pártok, amelyek 2012-ben nem jutottak parlamenti képviselőnek. Hozzátette: szerintében ebben a kérdésben az alkotmánybíróság korábbi döntése az irányadó. A bíróság 2010-ben jogosnak ítélte a parlamenten kívüli alakulatok kizárását az időközi választásokból. A kormány arról is döntött, hogy május 25-én egyidejűleg az EP-választások napján időközi parlamenti választásokat is tartanak Romániában. A 2012-es decemberi választások óta 13 képviselő és szenátor veszítette el mandátumát, mivel azonban 120 választókerületet két-két törvényhozó képvisel, májusban csak abban a hatban írják ki időközi választást, amelyet már senki sem képvisel a parlamentben.

Kovácsna megyében a szenátori mandátumáról lemondott Olosz Gergely választókerületében nem írják ki időközi választást, mert ebben a kerületben Marius Obreja

liberális politikus is mandátumot szerzett, itt nincs üresedés. Az RMDSZ jelöltje viszont jó eséllyel nyerhet Szatmárnémetiben, ahol a liberális Ovidiu Silaghi EP-képviselővé válása nyomán üresedett meg egy hely.

RMDSZ-vezetők a kitiltásokról

Öt évre nemkívánatos személlyé nyilvánították Romániában Mikola Bélát, az Új Magyar Gárda tagját. A döntést a Romániában élő magyar állampolgárról a bukaresti ítélet tábla hozta meg a román belügyminisztérium kezdeményezésére. Korábban a román belügyminisztérium közölte: négy magyar állampolgár, köztük a Jobbik két országgyűlési képviselője, Száray István és Zagyva György Gyula egy évig nem léphet be Romániába. Ugyancsak egy évre kitiltották Romániából Tyirityán Zsoltot, a Betyársereg tagját és Mikola Bélát. Mikola nemkívánatos személlyé nyilvánítását is kezdeményezte a belügyi tárca.

A négy magyar állampolgárt azzal gyanúsítják, hogy szélsőségesen nacionalista tevékenységet folytató szervezetek tagjai, amelyek Románia nemzetbiztonságát és közrendjét veszélyeztetik.

„A szélsőséges megnyilvánulások nem segítenek, akár magyar, akár román részről érkeznek” – mondta Kelemen Hunor RMDSZ-elnök kolozsvári sajtótájékoztatóján arra az újságírói kérdésre válaszolva, hogy mi a véleménye a Jobbik politikusaiknak nemkívánatosként nyilvánítására vonatkozó belügyminisztériumi döntésről. Kelemen hozzátette, nem kívánja az ügyet kommentálni, legfennebb jó utat kívánhat a kitoloncolt személynek, aki az Új Magyar Gárda erdélyi vezetője.

Túlásznak tartja a négy magyar állampolgár kitiltását

hír komment

Nem kell felelnie az igazságszolgáltatás előtt a miniszterelnöknek a plágiumvádakért. A legfelsőbb bíróság megerősítette az ügyészség korábbi döntését, hogy nem indítanak bünvádi eljárást Victor Ponta ellen a doktori disszertációjával kapcsolatos gyanúk miatt. Az ügyészség azzal érvelt: nem lehet megállapítani, hány százalékban plágium Ponta Felelősség kérdése a nemzetközi humanitárius jogban című könyve, mert a plágiumgyanús mű és a más forrásokból kimásolt szövegrészek nyomtatott formátuma, tördelése és a felhasznált karakterek típusa eltér egymástól. Az Országos Etikai Bizottság szerint Ponta 2003-ban megvédett doktori disszertációja megfelel az akkor érvényes szabályoknak. Korábban ezzel ellentétes következtetésre jutott a Bukaresti Egyetem etikai bizottsága. Íme a recept: változtass a betűtípuson, s máris a te szellemi termék a mű!

Romániából Borbély László. Az RMDSZ politikai alelnöke erről Temesváron tartott sajtótájékoztatóján beszélt. A politikai alelnök szerint a március 10-i marosvásárhelyi megemlékezés békés keretek között zajlott, a hazafelé tartó résztvevők incidenseit a média fújta fel, elsősorban azért, hogy a kellenél nagyobb figyelmet szentelt ezeknek.

RMDSZ-MPP megállapodás

A sajtó képviselői előtt írta alá Kolozsváron Kelemen Hunor RMDSZ-elnök és Bíró Zsolt, az MPP elnöke a két párt között megkötött megállapodást (fotó). A partnerség nem csak

az EP-választásokig szól, a felek hosszú távú együttműködésre számítanak.

Mivel a két alakulat céljai közelebb, vitás kérdéseik legfennebb az eszközöket illetően adódtak az elmúlt időszakban, mind hosszú távon, mind középtávon együtt tudnak működni, – jelentette ki Kelemen, stratégiai célként megemlítve a szülőföldön maradási, a magyarság megőrzését egyénként, családként, közösségként, a szubszidiaritás elve alapján a közösség kezébe adott minél több döntési lehetőséget.

„Egy közös munkacsoportot is létrehozunk az autonómiát illető törvénytervezettel kapcsolatosan, de önkormányzatok szintjén is együttműködünk, hiszen a Magyar Polgári Pártnak

röviden

■ **Nem lesz miniszterelnök-jelölti vita** Orbán Viktor és Vona Gábor között sem. Korábban a Jobbik egyik vezetője azt állította: a kormányfőjelölti vitát két nappal az országgyűlési választás előtt, április 4-én tartják. A Fidesz csupán annyit reagált: Vónát nem tartják megfelelő súlyú partnernek egy ilyen vita lebonyolításához. Orbánék korábban azt is közölték, nem lesz Orbán–Mesterházy vita sem. A kihívását azzal utasították el, hogy valójában nem tudni, ki a baloldal valódi vezetője: Gyurcsány, Mesterházy, vagy Bajnai Gordon.

■ **„Az RMDSZ listájára szavazzanak** a romániai magyarok, és vigyázzanak: ha két EP-listára (romániaiakra és magyarországiakra) adják le a voksukat, börtönbüntetést kockáztatnak érte” – figyelmeztetett Máté András képviselő. A Kolozs megyei RMDSZ elnöke arról számolt be, hogy a szervezet túlteljesített az európai parlamenti választásokhoz szükséges aláírások gyűjtésében. 17 ezer aláírás gyűjtését vállalták, ehhez képest, az önkénteseket érő fenyegetések ellenére összesen 22749 ember hozzájárulását sikerült megszerezniük, a szignók közel fele Kolozsvár magyar lakosságától származott.

■ **Az Operaház előtt demonstrál** március 30-án az ötpárti magyar ellenzéki szövetség, pótolva a március 15-én elmaradt rendezvényét. A március 30-i tüntetésen a baloldali közös lista első öt helyén álló politikus mond beszédet: Gyurcsány Ferenc, a Demokratikus Koalíció elnöke, Fodor Gábor, a Magyar Liberális Párt elnöke, Szabó Tímea, az Együtt-PM társelnöke, Bajnai Gordon, az Együtt-PM szövetség vezetője és Mesterházy Attila, a MSZP elnöke.

▷ sok helyen polgármesterei, képviselői vannak” – fogalmazott a Szövetség elnöke hozzátéve, a megállapodásnak Kárpát-medencei dimenziója is van, hiszen nem csak a romániai intézményrendszerben, hanem a nemzetközi és Európai uniós szinteken is együtt tudnak működni.

„A rendszerváltás utáni időszak politizálásában történelmet írnak ezzel a megállapodással” – jelentette ki Bíró Zsolt, hangsúlyozva, a Magyar Polgári Párt egyik legfontosabb célkitűzése ezen a napon megvalósult, hiszen mindvégig a pluralizmus mellett álltak ki, amit ezzel az aláírással szentesített a két politikai formáció.

A tájékoztatón elhangzott, miután Böjte Csabát javasolták az RMDSZ EP-listájának harmadik helyére, ő azonban nem fogadta el a felkérést, a Magyar Polgári Párt nem tartotta fontosnak, hogy jelölteket állítson a május 25-i választásokra.

Újabb halasztás MOGYE-ügyben

A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem (MOGYE) szenátusa megvitatta a magyar főtanszékek létrehozásának a kérdését, de egy évvel elhalasztotta a döntést – közölte Szilágyi Tibor rektorhelyettes (fotó).

A magyar főtanszékek létrehozása az egyik sarkalatos pontja volt annak a megállapodásnak, amelyet 2012 szeptemberében a Ponta-kormány akkori tanügyminisztere is aláírt. „A törvény egyértelműen kimondja, hogy a kisebbségi oktatási vonal (magyar tagozat) főtanszékekbe szerveződik. A törvény végrehajtását kértük. A szenátusi többség viszont arra hivatkozott, hogy ugyanannak a törvénynek egy másik cikkelye az egyetemi autonómia alapján a szenátus jogkörébe utalja a főtanszékek létrehozását” – ismertette a döntés hátterét Szi-

lágyi Tibor. A rektorhelyettes hozzátette, a magyar tagozat álláspontja szerint semmilyen egyetemi autonómia nem jósítja fel az egyetem vezetését arra, hogy a törvényt áthágja.

2012 szeptemberében Victor Ponta miniszterelnök jelenlétében kezdődtek el a tárgyalások az egyetemen kialakult román-magyar szembenállás feloldásáról a magyar tagozat és az egyetem román vezetése között.

A PSD és az RMDSZ által a közös kormányzás kapcsán született idei dokumentumban a MOGYE ügyének rendezése is szerepel.

10 ezer a készpénzfizetés plafonja

A magánszemélyek közötti ingatlan- vagy gépkocsi-tranzakciók készpénzben történő kifizetését nem tiltja be a pénzügyminisztérium, hanem 10 ezer lejben határozza meg a maximális összeget, amikor nem kötelezi a feleket arra, hogy banki átutalással fizeszenek – derül ki a pénzügyminisztérium legújabb sürgősségi kormányrendelet-tervezetéből.

Az adócsalás ellen indított átfogó kampány során a szakértők azt is tervbe vették, hogy teszik többé lehetővé, hogy autó- vagy lakásvásárlás esetében a magánszemélyek „egy táskával pénzzel” bonyolítsák le az adás-vételt. A tervezett bírság elérte volna a tulajdon értékének a 20 százalékát, az összeget pedig mind az eladónak, mind a vevőnek ki-

kellett volna fizetnie. Azonban számos bíráló érte a javaslatot. Mugar Isărescu jegybankelnök a telkek adásvétele kapcsán jegyezte meg, hogy a kormánytagjai nem tudják, mekkora bürokráciával jár egy hasonló tranzakció lebonyolítása, aztán csodálkoznak, hogy mennyi föld marad paragon.

Ioana Petrescu pénzügyminiszter kiáll a 10 ezer lejes küszöb mellett, és azt mondja, jónak tartja az intézkedéstervezetet, ezért mindent megtesz annak gyakorlatba ültetése érdekében.

Új közalkalmazotti törvényjavaslat

A parlamenti RMDSZ-frakció sürgősségi eljárással törvénytervezetet terjesztett elő a közalkalmazottak foglalkoztatásának szabályozására – jelentette be Cseke Attila képviselő. A törvényre azért lenne szükség, mert a rendszert eddig szabályozó, 2013-ban kibocsátott 77-es számú sürgősségi kormányrendeletet alkotmányellenesnek nyilvánította a taláros testület, így a közalkalmazottak foglalkoztatását jelenleg egyetlen törvény sem szabályozza. Cseke Attila szerint új törvényre van szükség. Ha ez nem születik meg hamarosan, akkor az előző szabályozás, egy 2009-ben hozott törvény lép életbe, amely a gazdasági világválságra való tekintettel jelentős megszorításokat tartalmazott. Az akkori törvény szerint az önkormányzatok csak akkor vehettek fel egy új közalkalmazottat, ha előzőleg hét közalkalmazotti poszt megürült. Senki nem szeretné, ha ez napjainkban is így lenne – hangsúlyozta Cseke.

Az RMDSZ által előterjesztett törvénytervezet tehát az „egy-az-egyhez” rendszert propagálja, vagyis azt, hogy minden megürült posztra új alkalmazottakat vehessenek fel az önkormányzatok, kormány-

szintű jóváhagyás nélkül, azzal a kikötéssel, hogy ne lépjenek túl a közalkalmazottak törvény által megszabott közigazgatási egységenkénti maximális létszámát. A törvényes szabályozás szerint 3001–5000 fős lakosságú községekben 30 lehet a közalkalmazottak száma, 10–20 ezres városokban 130, a 100–200 ezres megyejogi városokban 699, az 500 ezer fölötti lakosságú megyék önkormányzatainál pedig 695.

Bezárnák hétvégeken a nagyáruházakat

A román képviselőház mezőgazdasági bizottságának ülésén tárgyalták az élelmiszer-árak forgalmazására vonatkozó törvény módosítását. Az egyik javaslat értelmében köteleznék az országban működő bevásárlóközpontokat, hogy hétvégenként zárjanak be. Utóbbiak képviselői tiltakoztak az elképzelés ellen, miközben a kistermelők képviselője a javaslat mellett érvelt, mondván, ezáltal a hazai kistermelőknek is esélyt lehetne nyújtani. Marin Anton liberális párti képviselő azt javasolja, hogy a nagyáruházak szombat délután két órától hétfő reggelig legyenek bezárva. Sorin Minea, a Romaliment elnöke nem ért egyet a javaslattal, mert az az áruforgalmazás tönkretételét jelentené. Delia Nica, a Romániai Nagy Kereskedelmi Hálózatok Egyesületének elnöke azt javasolja a kistermelőknek, szerveződjenek nagy szervezetekbe, hogy együtt tudjanak működni a nagy bevásárlóközpontokkal. Alin Buzescu, a Gazdaegyesületek Konföderációjának elnöke szerint a

kilencmillió falusi termelő azért nem tudja eladni terményeit a hipermarketeknek, mert ez utóbbiak egy sor titkos szerződést kötöttek a beszállítókkal. A mezőgazdasági bizottság tagjai szerint is a hazai kistermelők vazallusi helyzetben vannak a szupermarketekkel szemben. A bizottság három héten belül dolgozza ki javaslatait.

Jön az elektronikus személyi

Idén sem készülnek el az elektronikus egészségügyi kártyák, miután a hatóságok 2015-re ígértek a kártyák bevezetését és az egységes hálózati rendszer működését. Addig továbbra is a munkáltató által kibocsátott igazolással kell orvoshoz menni, vagy az országos egészségbiztosító által kibocsátott igazolással.

A késlekedés oka, hogy a biztosított személyek adatait összesítő átfogó informatikai rendszer (SIUI) folyamatosan hibába ütközik, emiatt működésképtelen. A hibákat tévesen bevezetett, vagy régi, nem aktualizált adatok okozzák. Ilyen azoknak a 18 évet betöltött fiatalok esete, akiknek megszűnik az ingyenes biztosítása, ám ha továbbtanulnak, 26 éves korukig jár az ingyenes egészségügyi biztosítás. Másik gyakori példa, hogy az alkalmazottak után befizetett havi járulék, bár rég az államkasszában van, nem jelenik meg a rendszerben, emiatt úgy tűnik, mintha a munkáltató nem fizette volna be azt.

Ugyanakkor április elsejétől elektronikus kártyákra cserélhetik a romániaiak a hagyományos személyi igazolványaikat. A kártyákra a már meglévő adatok mellé biometrikus azonosítók, arckép és két ujj lenyomata is felkerül. Az elektronikus személyi igazolvány opcionális lesz, az állampolgárok továbbra is használhatják klasszikus igazolványukat.

vezércikk

SZÚCS LÁSZLÓ

Túlzástól tévedésig

Zavarba ejtette a romániai magyar politikai életet néhány magyar állampolgár minapi kiutasítása. Ugyan a mérvadó személyiségek közül senki nem szolidarizált Tyirityánékkal, de az RMDSZ-től az MPP-n át a Néppártig senki nem üdvözölte az intézkedést. A magatartás érthető, ne már annak örüljünk, hogy Bukarest ajtót mutat a mi magyarjainknak, nehogy azt a látszatot keltsük, hogy örülünk annak, Borson túlra tessék el őket román egyenruhások, különben is, ezek az emberek csak békésen sétálgattak. Ugye, évek óta semmi mást nem tesznek, mint békésen sétálgatnak.

Valóban, nem kellett volna eddig jutni. Csakhogy a most eltűlt intézkedésről beszélő politikusaink évek óta érthetetlen módon kesztyűs kézzel bánnak a közöttünk járkáló szélsőjobbosokkal. Mintha nem akarnák őket észrevenni. Bevallom, azóta távol maradok a március 15-i megemlékezésektől, mióta azzal szembesültem, hogy a szervezőket nem zavarja az átruccanó magyar gárdások tolatkodó jelenléte. Érdemes némi tolerálni ezeket az embereket, nehogy az ellenfél lekomunistázzon? Azon már meg sem lepődtem, amikor néhány napja az egyik bihari községben a Jobbik a Néppárt tevőleges közreműködésével szervezett márciusi megemlékezést. Vajon a Fidesz vezetői mit gondolnak, amikor azt kell látniuk, hogy a Partiumban az a párt segíti politikai ellenfelüket a kampány idusán, amelynek a védnöke a Fidesz EP-listáján szeretne újabb brüsszeli mandátumhoz jutni. Tényleg, működik-e az, hogy pénteken a Fideszt szeretjük, szombaton már a Jobbik a barátunk? Ez valódi átjárás, vagy inkább zsákutca?

Ne finomodjunk, a kitiltott jobbikos vezetőn, gárdista parancsnokcskán, betyársereges vezérecskén keresztül egyenes az út a nemzetiszocialista eszméig, a büszkén vállalt rasszizmusig. Ezek jelenléte ellen nem szót emelni minden alkalommal, súlyos hiba, jelenlétüket eltűrni egy mégoly szép szándékú demonstráción ugyanaz. Nem pedig félrevezetni, elbagatellizálni erdélyi, partiumi masírozásait, megtelepedéseiket, táborozásait. S azt se feledjük, a magyar szélsőjobb erdélyi mozgolódása csak a román szélsőjobb erejét, befolyását növeli. Pedig mióta örülünk, hogy a román törvényhozásban nincs szélsőjobb párt!

Már csak azért is helye lett volna a fellépésnek, mert a szakemberek több alkalommal is jelezték: a szélsőjobb erdélyi magyar támogatottsága ugyan hangos, agresszív, de elenyésző. Ahogy az is biztos, hogy az újraéledő magyarellenes hisztériára nem a radikalizálódás a megfelelő válasz. Különösen nem kormánytényezőként. Ahhoz, hogy az RMDSZ helyzete, illetve a romániai magyarok megítélése konszolidálódjon, ismét arra a türelmes és higgadt politikai aprómunkára lenne szükség, amiben a Szövetségnek komoly tapasztalata van, s amely korábban minden árulózás, támadás ellenére eredményre vezetett.

Régi és új arcok a második vonalban

Fiatalok és technokraták is kerültek a Szövetségi Állandó Tanács által államtitkári posztra javasolt személyek névsorába. CSEKE PÉTER TAMÁS a harmadik Ponta-kormány „második vonalának” RMDSZ-es tisztségviselőit számolta össze.

A román koalíciós pártokkal kötött megállapodás értelmében tizennégy államtitkárral, két prefektussal és öt alprefektussal lesz jelen az RMDSZ a harmadik Ponta-kormány „második vonalában”. Tizenhárom államtitkár vagy államtitkárjelölt, illetve egy prefektus és két alprefektus-jelölt neve már ismert, kinevezésük is folyamatban

Nincs világos, évekre szóló koncepció, vagy legalább egy váz, amelyet valamennyi miniszter követ (Vass Levente)

van. Hacsak nem lesznek meglepetések.

A vásárhelyi tüntetés „közbeszólt” Egy kellemetlen meglepetés máris adódott. A RMDSZ-nek Brassó és Maros megyében ígért prefektusi tisztséget a Szociáldemokrata Párt (PSD). Míg a Brassó megyei magyar kormány megbízott, Römer Ambrus Attila (a megyei munkaerő-elhelyezési ügynökség eddigi igazgatója) már le is tette az esküt, a Maros megyei magyar prefektus kinevezése késik. Ennek oka, hogy korábbi ígérete ellenére a miniszterelnök meghosszabbította Corneliu Grosu április elsején lejáró man-

dátumát. Victor Ponta felkérte az eddigi prefektust, továbbra is lássa el hivatalát, mert a magyarországi országgyűlési választások alatt „nagyon sok provokációnak teszik ki a régiót”.

Kovács Péter főtitkártól megtudtuk, az RMDSZ nem tett le arról, hogy a Maros megyei kormányhivatal élére magyar prefektus kerüljön. Ennek érdekében a magyar prefektusok és alprefektusok kinevezéséről folytatják a tárgyalásokat a PSD-vel. Az egyezség szerint az RMDSZ Szatmár, Temes, Bihar, Szilágy és Hargita megyében javasolhat alprefektusokat. Szatmár megyében Altfatter Tamás (az adóhivatal veze-

„Nincs világos stratégia az egészségügyben”

A román egészségügy legnagyobb gondja, hogy az elmúlt 25 év alatt több minisztert fogyasztott el a rendszer, mint ahány év telt el – fogalmaz kinevezése előtt lapunknak adott interjújában VASS LEVENTE.

Cseke Attila és Ritli László mandátuma alatt is dolgozott már tanácsosként a minisztériumban, ismeri az ottani tevékenységet. Milyen szakterülettel foglalkozna szívesen?

Minden területen van tennivaló. Leginkább az egészségügy menedzselésével, a rendszer működtetésével, az egészségügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos területtel foglalkoznék. A gyógyszerkassza felügyeletével, a parlamenttel való kapcsolattartással kevésbé. Ám ahová helyeznek, ott fogom végezni a dolgomat.

Több óras interjú tárgya lehetne, de tudna-e röviden válaszolni arra a kérdésre, hogy mi most a legnagyobb baj a román egészségüggyel?

A legnagyobb probléma az, hogy az elmúlt 25 év alatt több minisztert fo-

gyasztott el a rendszer, mint ahány év telt el. Nincs egy világos, évekre szóló koncepció, vagy legalább egy váz, amelyet valamennyi miniszter követ. Tehát hosszú távú stratégiát kellene kidolgozni.

Nem tart az önre váró feladatokról a hazai egészségügy számtalan gondja miatt?

Annak ellenére, hogy a rendszer nagyon nehéz helyzetben van, sőt sokkal nehezebb helyzetben, mint az RMDSZ-es miniszterek mandátuma alatt, úgy vélem, ettől a minisztériumtól az RMDSZ-nek nem kell megfutamodnia. Ha nem is miniszteri, de államtitkári tisztségből a változásokat elő kell segíteni. Közre kell működünk legalább egy középtávú stratégia kidolgozásában a rendszer átalakítására.

Jelölése azért volt némileg meglepő, mert a marosvásárhelyi RMDSZ körüli konfliktusok egyik főszereplője volt. Soha úgy gondolhatták, hogy az RMDSZ felső vezetésében csökkent a Vass Leventébe vetett „politikai bizalom”. Ezt hogyan látja?

Engem az RMDSZ platformjai javasoltak erre a tisztségre. Nekem az RMDSZ felső vezetésével, személyesen Kelemen Hunorral semmilyen konfliktusom nem volt az elmúlt években. Mindig azt éreztem, hogy ahogy lehetett, kompromisszumos megoldásokat előtérbe helyezve, támogatást és segítséget kaptam. Ugyanezt éreztem most is. A bizalom bizonyítéka, hogy a Szövetségi Állandó Tanács engem jelölt a tisztségre.

Voltak ellenjelöltjei?

Igen, egy Maros és egy Bihar megyei ellenjelöltem is. Számomra megtisztelő, hogy a SZÁT engem választott. Ez egyébként azt jelzi, hogy az RMDSZ-en belül lehet más véleményeket megfogalmazni – lásd az én állásfoglalásomat az elmúlt két-három év marosvásárhelyi történéseivel kapcsolatban –, ezért nem zárnak ki a szervezetből, hanem ahol lehet, alám nyúlnak. Ma is eltérő állásponton vagyunk a vásárhelyi szervezetben a jelenlegi RMDSZ-vezetéssel. Nagyon sok rúgást kaptam az elmúlt években a helyi RMDSZ-től. A SZÁT valószínűleg azt látta, hogy engem nem a bosszúvágy hajt, hanem a munka érdekel.

„Már készülnek az operatív programok tervezetei”

Az Európai Bizottsággal kötött megállapodásokkal foglalkozna legszívesebben az európai alapok minisztériumának új államtitkára. SZÁVICS PETRA kinevezése előtt nyilatkozott a Riportnak.

Milyen területtel szeretne foglalkozni leginkább?

Engem elsősorban az Európai Bizottsággal kötött partneri megállapodások, az uniós alapok 2014-2020-as időszakra szóló programja érdekel.

Mikor köti meg Románia a következő uniós költségvetési időszak operatív programjairól szóló szerződést Brüsszellel?

Románia ezekben a hetekben készíti elő az uniós alapokról szóló partnerségi megállapodást (partnership agreement) az EU-val. Ennek a mellékletei a különböző operatív programok. Bukarest februárban benyújtotta tervezete második, javított változatát az Európai Bizottságnak, a napokban megjelent a minisztérium

honlapján a tervezet újabb változata is. Folyamatos az egyeztetés erről Brüsszellel. Időközben nyilvánosságra került a regionális operatív program tervezete is. Nehéz megmondani, mikor véglegesül a megállapodás szövege.

Jól tudom, hogy Brüsszel már kétszer is visszautasította a román tervezetet?

Nem tudom, pontosan hogyan zajlottak az egyeztetések a minisztérium és az Európai Bizottság között. Azt tudom, hogy tavaly októberben küldték el a tervezet első változatát Brüsszelbe. Ezt egyeztetés követte. Az Európai Bizottság decemberben elküldte válaszáat, amelyben ajánlásokat fogalmazott meg. Ezek bekerültek a tervezet új változatába, ez jutott el februárban Brüsszelbe. Tehát hosszas a folyamat, amelynek a végén megszületik a megállapodás.

Nem beszélhetünk késésről?

Attól függ, honnan nézzük. A programozási időszak már 2014. január el-

sejével megkezdődött. Figyelembe véve azonban, hogy a partnerségi megállapodások és az operatív programok alapját képező uniós rendeleteket csak tavaly decemberben fogadták el, nem mondhatjuk, hogy óriási késésben vagyunk. A tagállamoknak szeptemberig kell beterjeszteniük az operatív programok tervezeteit, és ezekre újabb ajánlásokat fogalmazhat meg az Európai Bizottság. A román dokumentumok készülgettek már a tavaly is, de addig egyiket sem lehetett véglegesíteni, amíg az úgynevezett programozási rendeletek meg nem jelentek.

Milyen munkakörben dolgozik az Észak-Nyugati Regionális Fejlesztési Ügynökségnél?

Az ügynökség stratégiai fejlesztési osztályán dolgozom, azelőtt a Duna-stratégia romániai koordinátora voltam. Még korábban a román-magyar határ menti együttműködési program közös szakmai titkárságát vezettem.

tő beosztású tisztviselője), Temes megyében Marossy Zoltán (korábbi alprefektus) a jelöltje. A további három megyében még nem nevesítettek.

Fiatalok és technokraták is Az RMDSZ-nek lapzártánkig három kinevezett államtitkára volt a Ponta-kormányban. Kettőt az előző kabinettől örökölt: Király András oktatási államtitkárt és Laczikó Enikőt, az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatalának vezetőjét. Az új tisztviselők közül Nagy Péter Tamás mezőgazdasági államtitkár volt az első, aki elfoglalhatta hivatalát. Ő korábban az Állatnemesítési és Szaporítási Országos Ügynökség vezérigazgató-helyettese volt.

A Szövetségi Álladó Tanács további tíz jelöltet nevesített. Hegedűs Csillát javasolta a kulturális államtitkári tisztségre. Az RMDSZ kulturális főtitkárhelyettese korábban Kelemen Hunor tanácsosa volt a szövetségi elnök előző miniszteri mandátu-

ma alatt. Pénzügyi államtitkárnak György Attilát, a Bukaresti Közgazdasági Egyetem dékánhelyettesét jelölte a SZÁT. A szakembert a Romániai Magyar Közgazdász Társaság javasolta a tisztségre.

Vízügyekért felelős államtitkár a nagyváradi Pásztor Sándor, a Körös-vidéki Regionális Vízügyi Igazgatóság eddigi vezetője lesz. Energiaügyi államtitkár a Hunyad megyei RMDSZ javaslatára Borbély Károly, aki egy előző RMDSZ-es részvételű kormányban már töltött be hasonló tisztséget. Egészségügyi államtitkári tisztségre a marosvásárhelyi Vass Leventét javasolták (lásd interjúnkat), aki korábban dolgozott már Cseke Attila, illetve Ritli László volt RMDSZ-es egészségügyi miniszterek kabinetjében. Szállítási államtitkárnak István Zoltánt, a kézdivásárhelyi RMDSZ elnökét, helyi tanácsost jelölték. Esetében összeférhetetlenség áll fenn, ezért lemond önkormányzati mandátumáról.

Az európai alapok minisztériumának Szávics Petra lesz az egyik államtitkára (lásd interjúnkat). A kolozsvári szakember az Észak-Nyugati Regionális Fejlesztési Ügynökség munkatársa. A Környezetvédelmi Őrség helyettes vezetője Szép Róbert fiatal szakpolitikus, a Hargita megyei környezetvédelmi ügynökség munkatársa lesz. Az Országos Környezetvédelmi Ügynökség élére Nagy Zoltán, Kelemen Hunor szövetségi elnök kabinetfőnöke kerül, aki korábban szintén vezette ezt az intézményt. A köztisztviselők ügynökségét Birtalan József, a Hargita megyei önkormányzat alelnöke vezeti majd. Birtalan is irányította már korábban ezt az intézményt. Esetében is összeférhetetlenség áll fenn, ő megyei tanácsosi mandátumáról mond le. A munkaügyi tárca államtitkári tisztségére lapzártánk után nevesítenek jelöltet, a korábban megkeresett, e pozícióban tapasztalatokkal rendelkező Derzsi Ákos nem élt a felkéréssel.

Románia ezekben a hetekben készíti elő az uniós alapokról szóló partnerségi megállapodást az EU-val (Szávics Petra)

Erősödő magyarellenesség Romániában

Teret kap a gyűlölet

A március közepén ismét előtérbe kerülő székely autonómiaigény meghaladja a társadalom ingerküszöbét, ez okozza – szociológusok szerint – a magyar nemzeti ünnep tájkán a román nacionalizmus újjáéledését. A gond az, hogy ez a szélsőség újratermelődik. CSEKE PÉTER TAMÁS és KUSTÁN MAGYARI ATTILA írása.

Elfeledettnek tűnt román nacionalista szervezetet támasztott fel és újból magyarellenos indulatokat gerjesztett a március 10-i marosvásárhelyi autonómiatüntetés és a március 15-i nemzeti ünnep az országban. A négy szélsőségesnek ítélt magyar állampolgár kormány általi kitiltása Romániából (lásd keretes írásunkat) mintha vezényszó lett volna: tüntetést szervezett Marosvásárhelyen a Vatra Româneasca, kétnyelvű helységnevtáblákat mázoltak be több erdélyi megyében, a magyarokat gyalázták a Bukaresti Steaua csapat szurkolói, továbbá újból nemzeti hős lett egy háromszéki román fiatalból, aki trikolórral pózolt az ünneplők közelében március 15-én. Az indulatokat – akárcsak az elmúlt évek márciusaiban – ismét a román sajtó gerjeszti, elsősorban a hírtelevíziók. A jelenséget pedig nem képes elensúlyozni az a néhány román közéleti személyiség vagy magyarbarát blogger, akik – elsősorban a közösségi médián keresztül – toleranciára szólítják nemzettársaikat. A szociológusok szerint a jelenség elsősorban azért aggasztó, mert a nacionalizmus újratermelődik a román társadalomban.

Reaktívált Vatra Româneasca

A román nacionalizmus fellángolása akár a március 10-i autonómiatüntetésre adott válaszreakciónak is tekinthető. Tény, hogy a marosvásárhelyi demonstrációt szervező Székely Nemzeti Tanács (SZNT) képtelen volt megszabadulni a szélsőséges elemektől. A csendőrökkel dulakodó, uniós zászlót égető és „Vesszen Trianon!”-t skandáló hatvannégy

Az erdélyi magyaroknak üzenő Steaua drukkerék
FOTÓ: SPORT.RO

Ilie Sandru, a Kovászna, Hargita és Maros megyei Románok Civil Fórumának elnöke szerint az RMDSZ szélsőséges szervezet, amelynek Románia szét-darabolása a célja

vármegyés magyar fiatalokról készült képek és tudósítások bejárták a román sajtót. Olaj volt a tűzre, hogy rá öt napra a magyarok lakta nagyobb településeken idén is megünnepezték március 15-ét. Ez már meghaladta a román nacionalista szervezetek ingerküszöbét. A szélsőjobbos Noua Dreapta éppen a magyar nemzeti ünnepén tartott – incidensek nélkül záruló – demonstrációt „a haza védelmében”, rá négy napra pedig a Vatra Româneasca Szövetség tüntetett Marosvásárhelyen.

Az utóbbi szervezet éppen 25 éve, Marosvásárhely fekete márciusa előtt alakult meg. Március 19-i demonstrációjukat össze is kötötték a tragédiába torkolló román-magyar összecsapások gyászos évfordulójával. Az eltelt negyedszázad azonban érezhetően megkoptatta a Vatra tekintélyét: alig 350-en – jobbára idős román emberek – vettek részt a demonstráción, amelyet a közigazgatásbeli magyar nyelvhasználat és a székely jelképek kifüggesztése elleni tiltakozásul hirdettek meg. A résztvevők a kormányba belépett RMDSZ „aberráns” követelései ellen tüntettek. Azt is követelték a miniszterelnöktől, hogy ne nevezzen ki RMDSZ-es prefektust a Maros me-

gyei kormányhivatal élére. A román nemzeti színű sálát és kokárdát viselő tüntetők az Avram Iancu szobor előtti járdán, rendfenntartók gyűrűjében, zászlókat lengetve gyülekeztek, és „A román nyelv az egyedüli úr” feliratú transzparenst emeltek a magasba. Florin Oproiescu, az UVR elnöke beszédében azt hangsúlyozta: az ország hivatalos nyelve a román, Románia egységes és oszthatatlan nemzetállam, zászlaja pedig a piros-sárga-kék. Hozzátette: ők nem a magyarok ellen tüntetnek, hanem a szélsőséges megnyilvánulások, a szeparatizmus ellen. Ilie Șandru, a Kovászna, Hargita és Maros megyei Románok Civil Fórumának elnöke úgy vélekedett, az RMDSZ szélsőséges szervezet, amelynek Románia szét-darabolása a célja.

A beszédek alatt többször a „Hargita, Kovászna: román föld”, és „Székelyföld nem létezik” rigmusokat skandálta a tömeg, Victor Ponta miniszterelnök lemondását követelve, amiért bevette a magyar érdekképviselőt kormányába. A demonstráción petíciót fogadtak el, amelyben az UVR az alkotmány és a törvényesség érvényesítését kéri, valamint azt, hogy tiltsák meg a román föld idegeneknek való eladását.

A demonstráción Gheorghe Funar, a Nagy-Románia Párt elnöke is részt vett. Ugyanazon a napon hat személy gyűlt össze a Közigazgatási palota előtt Szatmárnémetiben, s szintén magyarellenes szlogeneket skandáltak. Azt hangoztatták, hogy Erdély soha nem volt Magyarország része, és a romániai magyarságnak túl széleskörűek a jogai.

Helységnévtáblákat mázoltak be A magyarellenes indulatokat két-nyelvű helységnévtáblák is bánták Maros és Szatmár megyében. Március 16-án éjjel ismeretlenek festékekkel fújták le Ákosfalván, Göcsön és Székelyváján a magyar feliratokat. „Sajnálatos, hogy visszatértünk a kétezres évek elejére, de úgy gondolom, ez többé nem fog nálunk sem és máshol sem megismétlődni” – mondta az ügy kapcsán Osváth Csaba, Ákosfalva polgármestere. A községháza átíratban jelezte az út-ügynek, hogy mielőbb cseréljék ki az elcsúfított táblákat és a rendőrségen ismeretlen elkövető ellen feljelentést tettek. Szatmár megyében 18-án délután négy magyar település helységnévtábláját festették le: Batiz, Gombáspuszta, Sárközújlak és Avasújváros határában. A négy táblát másnap reggelre az előjárók letakarították, Sárközújlak alpolgármestere, Szabó Ignác saját kezűleg tisztította le a festéktől a táblát. Szabó Elek, Egri község polgármestere feljelentést készült tenni ismeretlen tettesek ellen. Kereskényi Gábor RMDSZ-es parlamenti képviselő azt mondta: „Hasonló esetek eddig nem voltak jellemzőek Szatmár megye közösségére. Úgy gondolom, inkább a március 15-i megemlékezésen tapasztalt békés együttélés jellemzi Szatmárt. Meggyőződésem, hogy néhány, szellemileg visszamaradott egyén követte el, mindez nem jelenti azt, hogy mentesülniük kell a felelősségrevonás alól. Erre azért is szükség van, hogy a hasonló eseteket megakadályozzuk és a békés együttélést ne veszélyeztessük” – fogalmazott a szatmárnémeti RMDSZ elnöke.

„Takarodjatok az országból!” A magyarellenes indulatok újra begyűrűztek a stadionokba is. A Hivatásos Labdarúgó Liga fegyelmi bizottsága

A magyar népesség azonosul azzal a politikai szervezettel, amely kormányra kerül, ilyenkor pedig az együttműködést vallják a magukénak, megértik, hogy együtt lehet dolgozni a román féllel (Veres Valér)

összesen 50 ezer lej bírsággal sújtotta a Bukaresti Steauát, amelynek szurkolói két egymást követő bajnoki mérkőzésen magyarellenes szlamokat („Takarodjatok az országból!”) skandáltak. A klubot 30 ezer lejre büntették, miután drukkerai a Medgyesi Gaz Metan elleni bajnokin gyalázták a magyarokat, a bíró félbe is szakította a játékot. Ugyanez történt az ezt megelőző fordulóban, a kolozsvári CFR stadionjában, a játékvezető a Fellegváron is kénytelen volt félbeszakítani a mérkőzést. A kolozsvári incidens miatt a bukaresti klub 20 ezer lejes bírságot kapott.

Gino Iorgulescu, a Hivatásos Labdarúgó Liga elnöke felhívást intézett a szurkolókhoz, hogy tartózkodjanak az ilyen megnyilvánulásoktól, mert az általa vezetett intézményt és a román klubokat az Európai (UEFA) és a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (FIFA) is megbüntetheti. „Belföldön meg lehet ezt úszni bírsággal vagy eltiltással, de arra ébredhetünk, hogy az UEFA és a FIFA is közbelép, és akkor nagyobb meglepetésekre számíthatunk” – mondta Iorgulescu. Justin Ștefan, a liga főtítkára közölte, hogy a legutóbbi fordulóban három találkozón is „a romániai magyar nemzeti kisebbség elleni” szlamokat skandáltak.

Román hős: a trikolóros fiú Lázadoztak március 15-én a székelyföldi románok is. Legalábbis így

értelmezte a román sajtó annak a tizenévesnek az esetét, aki trikolórral pózolt Sepsiszentgyörgyön, majd a fényképet kipszoltta Facebook-oldalára. A történetek után a fiú fenyegető üzeneteket kapott, amelyek miatt feljelentést tett a rendőrségen. Kovászna megye rendőrpáncsnoka, Ion Popa közölte, elkezdik a nyomozást az ügyben, beazonosítják azokat a kommentelőket, akik megfenyegették a román trikolórral pózoló kiskorút. Tény, hogy a fiúból napokon belül nemzeti hős lett a román médiában, akárcsak a kovásznai diáklányból, aki egy éve román nemzeti színű fejpántot viselve ment iskolába a magyar nemzeti ünnepen.

Megtalálni magunkban Mándruț A nacionalista indulatok feléledése ellen mindössze néhány ismertebb román publicista emelt szót. Közük tartozik Lucian Mândruța televíziós személyiség, aki Facebook-oldalán jókívánságokat fogalmazott meg a magyar nemzeti ünnepen. És közéjük tartozik Sever Miu „Olahus”, a *MaghiaRomânia* blog alapítója is, aki ezekben a napokban több írásában is fékezni próbálta az indulatokat.

Sever Miu az *Erdélyi Riportnak* elmondta, akkor lehet hatékony a tolerancia tudatosítása a román közvéleményben, ha az összes román és magyar állampolgár „megtalálja önmagában a Mándruțat”, tehát a kritikus álláspontot a politikával és

Bírságok a március 10-i tüntetés szervezőinek

Megbírságtolták a március 10-i marosvásárhelyi autonómiatüntetés szervezőit és egyes résztvevőit: 11 kihágásért összesen 36 ezer lej értékben szabtak ki bírságot. Izsák Balázsra, a demonstrációt szervező Székely Nemzeti Tanács (SZNT) elnökére 12 ezer lejes bírságot szabtak ki a gyülekezési törvény három különböző cikkelyének megsértésére hivatkozva. Izsák elmondta: a bírság legnagyobb, 8000 lejes tételét a be nem jelentett vagy betiltott rendezvény megtartásáért kapták, holott a menetelés betiltásáról nem született hivatalos közigazgatási határozat. További három ezer lejes bírságot szabtak ki arra hivatkozva, hogy a szervezők nem tették meg a szükséges intézkedéseket az incidensek megelőzésére, és további ezer lejt az úttest elfoglalásáért – tette hozzá. Az SZNT elnöke közölte, hogy az intézkedést megalapozatlannak tartja és közigazgatási bíróságtól fogja kérni a szervezőkre kirótt bírság megsemmisítését. A hivatalos személy elleni erőszakot egytől öt évig, a veszélyes eszközök birtoklását (jelen esetben egy hagyományőrző kard) fél évtől két évig, a robbanószer birtoklását (jelen esetben petárda) kettőtől hét évig terjedő szabadságvesztéssel sújtja az új büntetőtörvénykönyv. Mint ismert, a Székely vértanúk emlékművénél március 10-én rendezett autonómiatüntetés végén a résztvevők – a polgármester tiltása ellenére – Marosvásárhely főterére vonultak, néhányan a csendőrökkel dulakodtak.

► a médiával szemben, pontosabban az etnikai kérdésekben való félrevezetésükkel szemben. Az internetikus frusztrációk szerinte személyes frusztrációk következményei, ha pedig nem egyezünk ki saját „démonainkkal”, mindig a „másikban”, a tőlünk eltérőben fogjuk őket viszontlátni, legyen szó világnézeti, etnikai vagy szociális kérdésekről.

Sever Miu úgy véli, hosszas folyamat a tolerancia tudatosítása, mert az egymásnak okozott sebek is évszázadok alatt mélyültek el. Szerinte az elmúlt húsz évben sokat fejlődött a magyarok és románok közti viszony. Egyrészt közel sincsenek olyan botrányok, mint a marosvásárhelyi fekete március, másrészt az emberek hozzászórtak ahhoz, hogy az RMDSZ kormányon is lehet, és ha elégedetlenek a koalícióval, akkor annak elsősorban nem etnikai okai vannak, hanem rájöttek, hogy a Szövetség politikusai sem különböznek román társaiktól. „Sokan közülük falaznak a korrupciónak, vagy maguk is korrumpáltak, illetve azt a látszatot keltik, hogy a mézesbödönre fenik a foguk” – magyarázta.

Miu szerint főként vannak ugyan a sovén megnyilvánulások, de sok román felszólal a tolerancia jegyében, azért, hogy árnyaltabban tekintsenek a magyarokra, és két magyar közt is különbséget tudjanak tenni: azaz el lehessen válasz-

A trikolorral
kétkedő
szentgyörgyi fiú

Ha nem egyezünk ki saját „démonainkkal”, mindig a „másikban”, a tőlünk eltérőben fogjuk őket viszontlátni, legyen szó világnézeti, etnikai vagy szociális kérdésekről (Sever Miu)

A szatmár megyei
Sárkőzújlak
helységnevtáblája
FOTÓ: SZATMÁR.RO

tani a szélsőséges jobbkist vagy a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom tagját az átlagmagyartól, illetve a politikust az egyszerű székel embertől. Mint mondta, a kilencvenes években is léteztek ezek a hangok, de nem váltak hallhatóvá. „Az internet, a Facebook nem csak az elképesztő méreteket öltő nyomorúsággal szembesít minket, de sok pozitív elképzeléssel is, és segít abban, hogy ezek az emberek egymásra találjanak. Ahogyan ez például a MaghiaRomânia esetén is történt” – jelentette ki a blogger.

Újratermelő nacionalizmus

Veres Valér, a kolozsvári BBTE szociológiai intézetének vezetője szerint a magyar közösség autonómiáigénye az, ami rendszeresen kiveri a biztosítékot a román többségi társada-

lomban. „A románok a magyarság bizonyos célkitűzéseivel szemben nagyobb ellenszenvet éreznek. Az autonómiaigény például sokkal jobban ingerli őket, mint a magyar állampolgárság igénylése – magyarázta az Erdélyi Riportnak egy 2013-as közvéleménykutatásra hivatkozva. – Ha tehát egy ilyen ügy érdekében szerveznek felvonulást a magyarok, akkor azt nagyon sok román negatív megnyilvánulásnak tekinti, úgy gondolják, ez ellenük irányul”. A szociológus szerint több kommunikációra volna szükség annak érdekében, hogy ezeket az akciókat elfogadják.

Kérdésünkre, hogy növekszik-e a magyarellenesség, vagy csak rövidtávú fellángolásokról van szó, Veres Valér elmondta: egy 2008-ban végzett, az ifjúságot érintő országos szintű kutatás magas magyarellen-

séget mutatott ki a románok körében, ami azt jelenti, újratemelődik a nacionalizmus a román társadalomban. „Nehéz kitalálni, merre alakul a tendencia. Az persze igaz, hogy a fiatalok világképe ideologikusan alakul, bizonyos eszmék megismerése által, és a mindennapi tapasztalatok által át nem szűrve. A tapasztalatok később jelentkeznek, akkor pedig általában árnyalják a véleményeket, és ez látszik is Erdélyben, ahol a felnőtt népesség esetében megfigyelhető, hogy toleránsabb, ellentétben Románia más régióinak lakóival” – mondta Veres.

A szociológus a magyarországi kampánnyal magyarázza azt, hogy a román kormány drasztikus intézkedéssel négy magyar állampolgárt kitiltott Romániából. Mint mondta, az Erdélyben is jelenlévő Jobbik is részese a magyarországi kampányban, másrészt a marosvásárhelyi felvonulások incidensekre is sor került, amelyek meghaladhattak egy olyan szimbolikus ingerküszöböt, amelyre eddig nem volt példa. „A marosvá-

A Vatra Românească ismét színre lépett Marosvásárhelyen

FOTÓ: MTI

Maroknyi román demonstráló Szatmárnémetiben

FOTÓ: SZATMÁR.RO

sárhelyi autonómiatüntetésen ugyanakkor sértő és provokatív megszólalások is elhangzottak, és ha a tömeg heterogén is volt, ezek az aspektusok felnagyítódtak a román közönség előtt, a nacionalista pártok, mozgalmak, vagy éppen polgárok reagáltak erre” – magyarázta.

Veres szerint az RMDSZ kormányra lépése jó hatással van a román-magyar viszonyra. Ennek a magyarázata, hogy a magyar népesség

azonosul azzal a politikai szervezettel, amely kormányra kerül, ilyenkor az együttműködést vallják a magukénak, megértik, hogy együtt lehet dolgozni a román féllel, meg lehet oldani a problémákat. „A román népesség esetében összetettebb jelenségről van szó, nem könnyű kitalálni, mit jelent számukra az RMDSZ kormányra lépése, mert más tényezők is hozzájárulnak a megítéléshez” – tette hozzá.

Sokkezes játék egy forradalmi zongorán

A gyors lépések lehetősége mellett a Krím-félsziget orosz annektálási eljárása hosszú ideig is elhúzódhat, megeshet, hogy Oroszország egy ideig látszólag semmit nem tesz, ahhoz hasonlóan, ami ma is tapasztalható Transzniszftriában. ADY ANDRÁS elemzése.

Nem kell elvesznünk a – bár késői és elkapkodott, de színpompás – részletekben, amelyekkel szankció-díszíteni óhajtja Amerika és az EU az orosz me-részséget, miszerint elorozták Ukrajnától az „ukrán” Krímet. Apróbb, de idegesítően fontos részletekben rejlik a kisördög: a krími népszavazás meg volt bundázva, már a lehetőségek szempontjából. Nevetséges a két opció, amely egyet jelentett. A március 16. reggelén még ukrán, de már aznap szinte teljesen orosz alattvalók választhattak a csatlakozás, vagy oly mértékű, Ukrajnán belüli autonómia között, hogy csak idő kérdése lett volna, hogy abból csatlakozás legyen. Szerencsére a választók voltak annyira őszinték, avagy éleslátóak, hogy nem dőltek be ennek a demagógia-formának, és elenyésző százalékban választották az autonómiát. Ezt a bundát megelőzte egy alkotmányos is, ami jobbra már mindent eldöntött: Ukrajna 2004-es alkotmánya szerint országrészek sorsára vonatkozó döntést csakis egy összországi népszavazáson hozhatnak meg. Krím sorsáról csak Ukrajna szerte lehetett volna voksolni, így viszont a döntés törvényessége bicegős. Ebben a formában a krímiek lépése még orosz jogi szempontból is labilis, ugyanis a 2001-es alaptörvény azt mondja, hogy új orosz területet létrehozni annektálással csak úgy lehet, ha azt az előzőleg „birtokos” ország jóváhagyja. Erről szó sem volt, Kijev viszont nem ismerte el, majd egyenesen távfeloszlatta a friss krími képviselőket, így egyik fél sem gondolhatott volna komolyan a referendumra. Ám az Igazságos

Putyin a képernyőről figyeli a sziniferopoli ünneplőket

● **A krímiek lépése még orosz jogi szempontból is labilis, ugyanis a 2001-es alaptörvény azt mondja, hogy új orosz területet létrehozni annektálással csak úgy lehet, ha azt az előzőleg „birtokos” ország jóváhagyja**

Oroszország Pártja letett a Duma elé egy törvénytervezetet, amely egyszerűsíti a dolgokat, Oroszország elfogadhat területeket, amennyiben azt a „leváló” területek lakossága kéri népszavazáson, avagy az illető terület politikai képviselője (az új, Moszkva-barát kormány) kéri a csatlakozást. Mindkettő kipipálva, annak ellenére, hogy az új krími döntéshozók egyáltalán nem jelentik Ukrajnát. A Krímben megkezdődött folyamat lassan áterjed az ukrán délre és keletre, az újabb szakadár-lépéseket mindenki innen várja. Mit is tehet Oroszország? Vagy elkapkodja a csatlakozást, vagy ellenkezőleg. Előbbire az venné rá, hogy Putyin országos lájkoltsága éppen csúcson, 2013 nyilvánvalóvá tette, hogy oroszok nélkül nem lehet sem európeán, sem amerikaiul, de közel-keletesen gondolkodni. Ezt az új sikert hamar sajátját kell tenni, minél előbb kész tények elé állítani azt a nemzetköziséget, amely alig ébred a Krím-sokkból. És persze jelzést kell küldeni a szövetségesek felé, akik a nemzetközi nyomás ellenére kitarítottak Oroszország mellett. Ez nem lenne más, mint az eddigiek hivatásosítása: a Krím az orosz befolyási övezet része, semmi sem tárgyasítja

ezt jobban, mint a szevasztopoli kikötő, a maradék ukrán szárazföldi és tengerészeti erők fenyegetése, néhol lövése a kihurcolkodás felgyorsítása végett (s ez már casus belli!). A félsziget megszerzése egy alacsony büdzséjű és rizikófaktorú akció. Ezzel a hozzáállással csak az a baj, hogy alányúl az agresszív Oroszország imázsának, s a nyugati-északi-központi ukrán részekben annyira megerősíti az oroszellenességet, hogy garantálja egy Moszkva-ellenes Ukrajna fennmaradását.

Gyorsan vagy semmit Annak ellenére, hogy megkötötték az államközi szerződést, miszerint a Krím és Szevasztopol a FÁK része, az annektálási eljárás hónapokig elhúzódhat (például át kell gyűrjék a Dumát az új küldöttek fogadására), így ott a lehetőség, hogy Oroszország semmit sem tesz. Ez a látszólagos semmittevés ahhoz hasonlóan, ami ma is tapasztalható Transzniszftriában, orosz terület sok ottani szerint, orosz terület Moldova szerint, oroszoké orosz szemszögből, de azért nem rohanták le elhappolni. Volt már ott is egy referendum a csatlakozásról, de a Nyugat nem ismerte el. Tehát permanens a libikóka-helyzet.

Krím továbbra is függ Ukrajnától, ha csak a villamosságot, vagy a gázellátást nézzük, ugyanakkor a hatvan százalékos akarat dacára a Krímet még lakják a sorsukra váró ukránok és tatárok, s az ilyes problémák rendezése nem pár napos „lelkes rabot” kérdése. Ez a lehetőség még annak az elképzelésnek is megfelel, hogy a Kreml most fél szemmel követi az USA–EU szankcióhullámot, ennek megfelelően manőverezési helyre van szüksége: ha azonnal és teljesen keblére öleli a félszigetet, a Nyugat válasza is erősödik, ha elismeri Krímet mint önálló államot, és aztán a de facto csatlakozást húzza-halasztja, gazdasági-politikai válaszait az EU–USA morális gazdasági és erkölcs-politizálási hullámzásaihoz mérheti. Bár ez a válaszféleség lenne a kisebb bajkoczkodó, egy helyen sántít: nagy a belföldi nyomás abba az irányba, hogy Oroszországnak erősnek kell mutatkoznia.

A német kapcsolat Egyre komolyabb a gyanú, hogy meg fognak próbálkozni a keleti-déli perifériák krími mintájú leválasztásával is. 2008 júliusának végén Grúzia határán orosz hadgyakorlatok voltak, a nemzetközi ellenkezés miatt a csapatokat visszahívták kaszárnyáikba, majd augusztus 8-án újra ott voltak a határon, immár háborúzva. Ismerős? Ukrajna pro-orosz keleti ipari részei

Amennyiben nem válaszol a nyugatról jövő szankciókra a „gázfegyver” bevetésével, hanem a következő télig kiszámítható partner marad, Oroszország kifogja a szelet az ellentábor morális vitorlájából

Vidáman dalol az orosz haditengerészet kórusa. Szevasztok szevasztopoliai

mellett azóta is állandóan „hadgyakorlatos” a helyzet. Ez egyértelmű emlékeztető, hogy itt Európa tehetetlen, Amerika láthatatlan, Oroszország viszont szomszéd, és nyomásgyakorló tényező továbbra is, ami a Kaukázust, a balti államokat, avagy Moldovát illeti. Ez a rész, ahol tényleg a legtöbbre ragadtathatja magát Oroszország: egy továbbra is csak potenciálisan, a tagállamok kényekedvétől függően összeállított EU haderővel nem kell számolnia, az egyik monetáris krízisből a másikba szédelő Unió most próbál valami pénzügyi választ adni (az is egyelőre inkább deklaratív) az ukrán helyzetre, ez sem tűnik komoly gátnak. Amennyiben nem válaszol a nyugatról jövő szankciókra a „gázfegyver” bevetésével, hanem a következő télig kiszámítható partner marad (ez nyáron tényleg könnyebb), Oroszország kifogja a szelet az ellentábor morális vitorlájából.

Putyin észjárásától és vérmérsékletétől azonban inkább mindezen lehetőségek változtatott használatát várom: a Krímet illetően látszólag tevékeny, valójában kivárázó manőverezést, a központi ukrán területek nyomás alatt tartását, amíg az ott dolgozó ellentétes erők egymásra fordulnak, a keleti, déli tartományok nem is oly hallgatólagos katonai „udvarlását”, a pro-rusz balti hitegetését a regionális stabilitás

revolverezéséért, a Moldova, Grúzia kérdéskör tovább ködösítését. Mindebben akaratlanul is segíthet neki Németország, a nagy történelmi ellenlábas, amely az EU-ból tán a legjobb kapcsolatokat ápolta eddig vele, de épp a Krím miatt kissé leállt az erős gazdasági kölcsönösség alapjain nyugvó mosolypolitikával. Amennyiben Németország lehetőségeiről kiderül, hogy szócséplés, úgy Berlin hihetetlen mennyiségű arcot veszít. Ha Berlin engedékeny, úgy az európai egyensúly – amely egy német álom – is megbomlik: vannak országok, mint az orosz Mistral helikopter-hordozókat továbbra is építő Franciaország, amelyeket alig érdekel a Krím, s csak valamivel inkább Ukrajna, továbbá vannak, amelyek túl közelinek érzik az orosz határt. Ha eddig csak gazdasági-szociális értelemben volt rémkép a kétbességes EU, akkor ebben az értelemben is lehet számolni egy kettős tempóval. Az pedig könnyen meglehet, hogy Amerika „tisztetbeli elnöke” lesz a Visegrádi csoportnak azzal, hogy gyors ütemben feleleveníti régi lengyel, cseh rakétavédelmi ígéreteit, megerősíti Romániát, azaz garantálhatatlan módon garantálja a geopolitikai egyensúlyt egy olyan Európában, amely ha akarja, ha nem, továbbra is kényes, de szükséges gazdasági szimbiózisban kohabitál Oroszországgal.

Vida Gábor prózaíró, Marosvásárhely

Egy kiterjesztett univerzumban érzem magam otthon

A Látó irodalmi folyóirat prózarovatának szerkesztője volt a nagyváradi Törzsasztal márciusi vendége. Az eddig novellistaként jeleskedő szerző nagy lélegzetű Erdély-regénnyel állt elő, az első világháború, Trianon, az impériumváltás időszakáról. Utóbbi köteteiről, prózaművességéről, redakcióbeli tapasztalatairól, a jelenkori magyar irodalom helyzetéről SZILÁGYI ALADÁR beszélgetett az íróval.

Eddigi pályádra visszatekintve mennyire érvényes rád Tandori Dezső versbe foglalt megállapítása, mely szerint „egymássá alakulhat a kettő / műfajja az élet és életté a műfaj?”

Azt hiszem, amióta eldöntöttem, hogy prózát írok, elég prózai alkatom vagyok. Nem is írtam verset már nem tudom, mióta. Mindenki verssel kezd, csak kiderült, hogy amit én versként érzek, és meg tudok írni, az nem vers. Így lett a próza...

Ennek a választásnak volt egy, személyesebb motivációja is. Te magad vallottad be egy Demény Péternek írt levélben: gyermekkorodban beszédhibás voltál, dadogtál, ezért fontossá vált számodra, hogy „érthetően” szövegelj.

Igen, sokkal többet foglalkoztam azzal, hogy milyen szórendet vagy milyen szavakat használok, egyáltalán: hogyan fogalmazom meg azt, amit el akarok mondani. Előbb ez prozódiai kérdés volt, aztán kiderült, hogy a beszéd ritmusa a gondolkodást is alapvetően meghatározza.

Engedd meg, hogy idézzek tőled: „Azt hiszem, kijutottam a szöveg-irodalomból. Mindig hagyományos prózát akartam írni, magyarul szólva: történetet szeretek mondani.(...) Minden úgy van, ahogy leírtam, jól állok érte.” Elhisszük ezt a többször

Vida Gábor. „Én medvét nem a tévében láttam először, nem az állatkertben, hanem az erdőben”

Amióta Magyarországra járok, kiderült, hogy ami számomra egyszerű és érthető, nem biztos, hogy ott is az. És fordítva. Banális dolgokról derül ki, hogy nem úgy mondják

idézett – a divatozó kánontól való elhatárolódást tartalmazó – dacos kijelentéset. Érdemedül róható fel, hogy világot teremtesz – a fogalom Gyimesi Éva szerinti értelmében, Ha megkérlek arra, hogy próbálj kibújni a bőrből, kívülállóként hogyan jellemeznéd Vida Gábor világát?

Húú... feladtad a leckét... Beismerem, ez egy fellelkesítő mondat volt, hogy hagyományos prózát akarok írni. Olyan, mint a „hagyományos mosópor”. Az történt a kilencvenes években, hogy meglódult az elméleti világ, az emberek gyártották maguknak vagy kölcsönvették valahonnan egyet, és döbbenet láttam, sok üres handabanda mögött eltűnik a valóság, már nem is fontos. Akkor azt mondtam: ismerem a valóságot,

és nem vagyok hajlandó lemondani az élményeimről, a tapasztalataimról. Valóság az, ami élményszerűen érint meg, amit annak tartok, arról mesélek történeteket. Én medvét nem tévében láttam először, nem az állatkertben, hanem az erdőben. Láttam, megéltem valamit, utána elmesélem, azután beszélünk a mikéntről, a miértéről és nem fordított sorrendben. Olvasmány is lehet mélyen meghatározó élmény, de ahhoz úgy kell olvasni...

A dialektológusok azt mondják, mindenki, akinek köze van a nyelvhez, aki ír, beszél, a saját dialektusát használja. Te magad sokat bíbelődsz a saját „dialektusod” kialakításával?

Egyre többet. Amióta Magyarországra járok, kiderült, hogy mindaz, ami számomra egyszerű és érthető, nem biztos, hogy ott is az. És fordítva. Nagyon banális dolgokról derül ki, hogy nem úgy mondják... Éppen ma halottam egy nagyon „szép” szót, a körüljárását annak, hogy ki a ka-lauz: „az ember, aki benézi a jegyeket”... Vagy amikor azt kérdik, hogy „odaadod nekem a könyvet?” – Sorolhatnám tovább... Jónéhányszor rákérdeztek Magyarországon olyan dolgokra, megfogalmazásokra, szavakra, mondat szerkezeteimre, amelyekről tudom: igen, Arany Jánosnál, Jókainál, Kosztolányinál, Karinthy-nál „van ilyen”. Azt mondták, ez nem jó! Nem az utca embere, hanem olvasó emberek, akiknek idegenül hangzott. Kérdés, hogy a régi magyar irodalomból, a népi kultúrából vagy azokról a helyekről, ahol én ismerős vagyok, mit hozok át, és hogyan hozom át.

Törzsasztalunk egyik vendégével, Krasznahorkai Lászlóval beszélgetve elmondta, hogy ő gyakran van úgy a könyveivel – nyilván, az ő írói világa más, mint a tied –, mintha valaki állna

a háta mögött, és diktálna, úgymond elveszti az uralmat a szövegei fölött. Te íróként megélsz ilyen dolgokat?

Igen, igen. Főleg novellák esetében, regényben más a helyzet. Van egy ötletem, egy történetem, leülök megírni, és nem tudok semmit kezdeni vele. Lesz egy csonk, néhány mondat, az eltűnik valahol. Nem tudom, mi lesz vele, hónapok, akár évek múlva egyszer csak előjön. Készen van. Leülök és leírom. Nem kell már gondolkodnom az elején, a közepén, a mondatokon. Kész van. Történt valami belül, tényleg olyan, mintha valaki tollba mondaná. Regényben is előfordult. Vannak paszuszusok, amelyek beindulnak, nem kell gondolkodnom azon, hogy honnan jöttek.

Beszélgessünk három legutóbbi könyvedről. 2007-ben látott napvilágot a Magvető novellárium sorozatában a Nem szabad és nem királyi című elbeszélésköteted. Ezeknek az írásoknak nagy része összefüggő, egymásba átnyúló szöveg, s az egész olyan Erdély-szagú, Erdély-gyanús novellafüzér. Nem kísértett meg, hogy ebből regény kerekedjék?

Mindegyikből lehetett volna regényt írni. Akkor már sokat gondolkoztam azon, hogy Erdély-regényt fogok írni, nagyszabású történetet valamiről. Nem is valamiről, hiszen pontosan tudtam, miről. Le is kellett hántanom, hogy nem ez, nem ez, nem ez – azokból lettek a novellák. Akkoriban fedeztem fel magamnak újra az anekdotát, amikor ezeket a novellákat írtam. A krúdys, mikszáthos, jókais hangot. Igen, a magyar prózában egy jelentős része anekdotákra, zsánerfigurákra épül.

Gyakori elem nálad a rejtély, a csodák sora, nem természetes jelenségek bukkannak fel lépten-nyomon. Pedig neveztek téged hiperrealistának is. Hadd tegyek fel egy naivnak tűnő kérdést: hogyan jön össze ez a kettő?

Úgy, ahogy Arany Jánosnál a *Tengerihántás* című balladájában „Magasan a levegőben / Repül egy nagy lepedő fenn: / Azon ülve muzsikálnak, / Furulyálnak, eltűnőben.”

„Ez a világ nem nullázta le az előzőt”

Az erdélyi magyar prózában egyik nagy problémája, hogy állandóan olyan szövegek íródtak, mintha itt románok nem is élnének

Arany is jegyzetet fűz hozzá: „Mazon háló emberek sokszor vélnek magasan a légben felettük áthúzódó kísértetes zenét hallani...” Amit egy racionalisztikusan fölfogott világban lehetetlennek gondolunk, azt az erdőjáró, mezőjáró emberek, akiknek másfajta tapasztalataik vannak, nem tartják lehetetlennek. A hiedelmeink benépesítik a világunkat. Legyen az mítosz, legenda, urban legend, bármi. Ezek itt vannak körülöttünk. Hogy van-e erre nyitottságunk, tudjuk-e ezeket használni, vagy sem, az más kérdés. Egy ilyen kiterjesztett univerzumban érzem magam otthon, hogy mindez számomra adott, igen, azt vállalom.

Nálad a rejtélyeknek, mitikus elemeknek mindig funkciójuk is van. Hogy egyebet ne említsek, egyik novellád szerint a bizonyos „nem szabad és nem királyi” városban a torony elkezd emelkedni...

Van pár ilyen tornyú városháza, ahol a tornyot mintha csak úgy mellé rakatták volna az épületnek. Várad is, Marosvásárhely is ilyen. Talán

Dosztoevszkijnek van egy ilyen mondata, mely szerint Pétervár egyszer felszáll a köddel. De arra nem emlékszem, hogyan lett az ötlet.

A címeid is fontosak, akár kötet, akár novella élén állnak, a beszélő neveid is, amelyek meghatározzák a figurát. Ezek mind alapvető építőelemei ennek a világnak. Művészen pontos megjelenítői egy-egy emberkategóriának. Talán általánosabb érvényűek, mint egy egyszeri és egyedi történetnek a hősei.

Nem gondolkoztam, hogy jönnek létre. Amikor kész van a szöveg, akkor már nem elmélkedem azon, hogyan élnek ezek a figurák tovább. Nem nézem vissza a dolgaimat, egy idő után már nem szoktam újraolvasni a szövegeimet.

Ugyancsak a Magvetőnél jelent meg a Kétely meg a hiába, tizenegy novella van benne. Az előző kötethez képest ebben kevesebb az összekötő szál, de ugyancsak Erdélyből merítkező, Erdély-szerű világ. Érdekes dimenziója az időelem. A közelmúlt, a félmúlt, az éppen most múlt jelen. És maga a térképzés. Mintha időtlenség jellemezné, ugyanakkor bizonyos korok rányomják a bélyegüket.

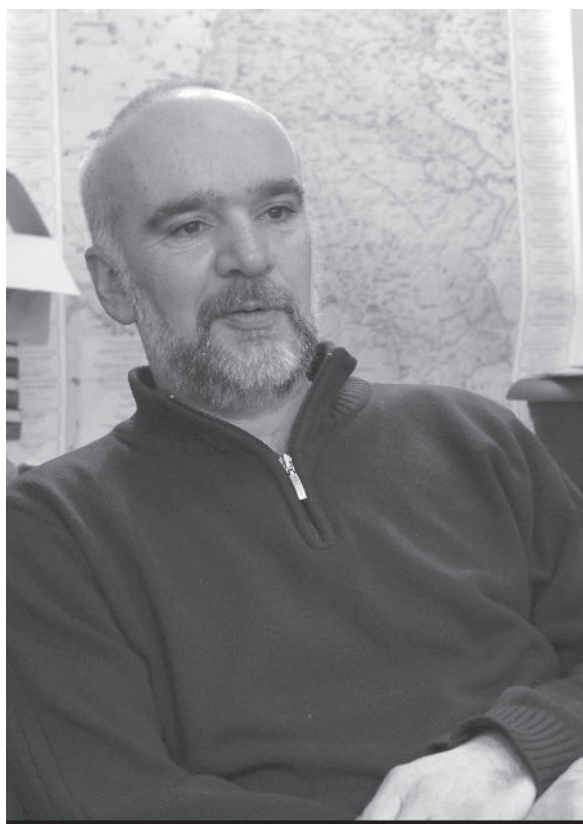
Szerintem megelőző korok elemei belelőgnak a jelenbe. A múlt bizonyos tárgyai, eszközei, terei, képzetei még aktuálisak. Ez a világ nem nullázta le az előzőt. Azért fordulhat elő, hogy a juhok zavartalanul mennek át a „nem szabad és nem királyi” városban. Kolozsváron is előfordult, hogy a pásztorok Funar elleni felháborodásukban több ezer birkát hajtottak keresztül a városon fényes nappal.

Feltételezem, ilyen előzmények után kikerülhetetlenül sodródottál a regény, a nagyregény felé. Ez az Erdély-regény, ahol az ő lelke, szerintem az utóbbi évek irodalmi termésének egyik legfontosabb könyve. Az első világháború, Trianon, az impériumváltás, a világban szétszóródó, aztán a Kolozsvárra hazatérő hősök – bizonyára sokáig írtad ezt a regényedet...

Igen, évek munkája volt. Magát a szöveget ebben a formában 2010 nyarán kezdtem el, akkor írtam meg az első ötven oldalt, elég gyors tempóban. A témával való foglalkozás hamarabb elkezdődött. Volt egy alaptörténetem, ami a valóságban a második világháborúban játszódott, de én azt átkomponáltam az első világháború idejére. Kiderült, hogy nem értem, nem ismerem ezt a kort, ezt a világot. Mi volt, hogy volt, mi történhetett, mi nem. Az alaptörténetemből indultam ki, abból, hogy van egy elásott kincs, amit keresünk. Ez a második világháborúban egyféleképpen hatott, és áttettem az első világháborúba. Ez változott, változott, jöttek a szereplők, jöttek a melléktörténetek. És az, hogy vannak a... románok. Mit csináljunk a románokkal? Az erdélyi magyar prózának egyik nagy problémája, hogy állandóan olyan szövegek íródtak, mintha itt románok nem is élnének. Van egy vakfoltunk, a románok ott vannak valahol. Sztereotíp figurák, beszéltetni, mozgatni nem tudjuk őket, semmit sem tudunk róluk.

Regényed egyik legfontosabb, talán legtöbbet idézett mondata: „Nem tudom, hogy miért hagytuk elveszni Erdélyt, attól tartok, nem volt rá szükségünk.” Ez nem csak meghökkenítő, de súlyos megállapítás, rengeteg igazság van mögötte. Mondanál-e néhány szót ennek az állításnak az igazságfedezetéről?

Azt gondolom, jóval az első világháború előtti években a magyar politikusok, a közemberek is sokat beszéltek arról, hogy „a románok Erdélyt akarják”, a románok is beszéltek arról, hogy ők mit akarnak, hogyan képzelik ezt a dolgot. Az nem volt kérdés, hogy a románoknak Erdély kell. A magyar politikai elitnek semmilyen ötlete nem volt arra, hogy mihez kezdjen a románokkal, sem az erdélyiekkel, sem a királysággal. Nem értették a problémát, ahogy azóta sem. Tiszta megpróbált tárgyalni a románokkal, a szökevények, az illegálisan Romániába költözők, a különböző ügyek kapcsán. Tiszát időről-időre hazaárulózzák azért, mert az erdélyi románokkal bármiről is egyeztetni próbál. 1916-ban,

SZÜCS LÁSZLÓ FELVÉTELEI

amikor a románok megtámadják Erdélyt, mindenki fel van háborodva, mekkora hitszegés történt! A románokat visszaszorítják, de továbbra se történik semmi. Egy erőd sem épül. Semmi. 18-ban a románok megint bejönnek, megint elcsodálkozunk; átlépik a demarkációs vonalat; halatlan! Vix ezredessel, Berthelot-val, az antanttal levelezgetünk, senkinek nincsen egy ép ötlete. Nem állítunk katonaságot, tűzértséget, nem állítjuk meg a benyomulókat, hogy aztán az antant az előállott helyzetben mondjon, amit akar. A román hadvezetés sokáig el sem hiszi, hogy nincs komoly ellenállás. Talán ez volt az alapkérdésem, hogy miért nem csináltunk semmit?

Fontos része a regényednek az impériumváltás utáni Kolozsvár megjelenítése. Bár már többen írtak róla, mégis az utód számára, aki messze nem élte meg ezt a korszakot, mennyi megírni való maradt...

Igen, alaposan utána kellett járnom. Amikor a román hadsereg elfoglalja Erdélyt, bevonul Kolozsvárra, onnantól kezdve nincs sajtó, nincs gyülekezési szabadság, nem lehet levelezni: emiatt kortárs do-

kumentum viszonylag kevés maradt arról, hogy mi történt. Tudunk botozásokról, tudunk erőszakoskodásokról, de közben zajlik az élet, az interregnum eltart másfél-két évig, 1918 karácsonyától a trianoni döntésig. Az emberek élnek, üzletelnek, menekülnek, minden zajlik. Kettős pénz van, zavaros viszonyok, hol elcsapják a hivatalnokokat, hol visszaveszik őket. Nagyon szerettem például azt, hogy tilos héber nyelvű levelet írni: nincs héberül tudó román cenzor. És 1922-ben még a Magyar Királyi Posta bélyegzőjét használják Temesváron, és egy újságíró elfilózik, hogy az ortodox román király hogyan vizsgálhat katolikus püspököt... Rengeteg anyagot bányásztam elő, s bár megpróbáltam a lehető legtöbbet bepaszírozni a regénybe, sok dolog kimaradt.

A regénynek, ennek a nagy szövegtömbnek a megmódolását úgy végezted, hogy nem tagoltad fejezetekre, szinte alig szakítja meg egy-egy párbeszéd, ez-az. Mi indokolta azt, hogy így dolgozz?

Az elején volt egyfajta tagolás, de egyre rövidebbek lettek azok az egységek, ahol akár grafikailag, akár fejezetcímekkel, bármilyen módon tagolni lehetett volna, s ez nem tetszett. Az előre-hátra beszédek, az egymásba átnyúló helyszínek, idők, elbeszélésszintek kérdéssé tették, hol, hogyan vágjam el.

Végeredményben az ember, ha figyelmesen végigolvassa a szöveget, egy nagy, összefüggő folyamattal szembesül...

Igen, összeállnak ezek a darabok, egymást kötik, mindig vannak benne reprízok. Mondjuk, ott ülünk Pesten, de arról beszélünk, hogy mi volt Kolozsváron; vagy Afrikában arról beszélünk, hogy most mi van Kolozsváron; itt ülünk Kolozsváron, és arról beszélünk, hogy mi van Moldvában. Már a regényírás közepén túlhaladva láttam, hogy milyen elbeszélési technikákat használok. Utána ahhoz kellett igazodnom, ami úgy jött létre, hogy nem terveztem, hanem csak raktam össze a darabokat egymásra.

Tiszát időről-időre hazaárulózzák azért, mert az erdélyi románokkal bármiről is egyeztetni próbál

Helykereső európai szélsőjobb

Gazdasági válság, politikai konfliktusok, kulturális sokkok: visszatérnek a harmincas évek, és az újrajátszott harmincas évekkel visszatér a nemzeti szocializmus, megerősödik az európai újnácizmus. Közkeletű vélekedés ez, amit sokan osztanak, a politológusok, társadalomkutatók azonban bizakodóbbak: még nincs nyertes pozícióban a szélsőjobb, viszont alakot vált. PARÁSZKA BORÓKA írása arra keresi a választ, mi történik Nyugat-Európában?

Ha Németország vagy Nagy-Britannia felől nézzük az európai szélsőjobb helykeresését, akkor azt mondhatjuk, válságban van ez az irányzat. Ha Franciaország vagy Hollandia felől, akkor azt, hogy új hangot talált, és várhatóan erősödni fog. Valószínűleg sem válság-, sem sikertörténetről nincs szó, sokkal inkább átrendeződik az a politikai tér, amelyet ezek a szervezetek, vagy szervezeti formán kívüli sejtek kiépítenek.

Mikecz Dániel az Intézet a Demokratikus Alternatíváért (Idea) munkatársaként tavaly tavasszal tett közzé tanulmányt a németországi szélsőjobb jelenlegi helyzetéről, amelynek a végkövetkeztetése az volt, hogy a hierarchikus pártstruktúrák helyét átveszik a hálózatos szerveződések, a politikai beszervezését a kulturális rekrutáció. Ennek a magyarázata Németországban az, hogy a nemzetiszocialista reneszánszt az elmúlt évtizedekben kisebb nagyobb kudarcokkal-sikerekkel visszaszorította a német állam, és mára viszonylag széles konszenzus van azzal kapcsolatban, hogy a szélsőjobb szervezetek működése alkotmányellenes, ennél fogva nem engedélyezhető. Ezért keresnek maguknak a mozgalmak nem engedélyhez kötött szervezeti és cselekvési formát.

A nácizmus tiltásának és türesének több felvonása volt a háború utáni német történelemben. Az első világháború utáni náci pártot, a Szocialista Birodalmi Pártot 1952-ben tiltották be, 1964-ben azonban létrejött a Német Nemzeti-Demokrata

Szabad bajtársi kör, Németország. A tiltás és a túrés évtizedei

Az ezredforduló utánra a látványos utcai harcok megszűntek, de a szervezkedés és az agresszió mértéke sem csökkent, csupán a jellege változott

Párt, a Nationaldemokratische Partei Deutschlands (NPD), 1987-ben a Német Népi Uniót (Deutsche Volksunion) – utódszervezetekben tehát az elmúlt évtizedekben nem volt hiány. Azt sem állíthatjuk, hogy sikertelenül működtek volna ezek a szervezetek, a rendszerváltás után a Német Népi Unió Szász-Anhaltban elérte a 12,8 százalékot (igaz, országosan nem lépte át az 5 százalékos küszöböt). Ezeket a szervezeteket a bevándorlásellenes politika tette népszerűvé, és a tagok által elkövetett atrocitások miatt váltak ismertté. A legvéresebb összecsapások 1992-ben Rostockban voltak, ahol több mint ezer fiatal támadta meg az itt működő menekülttábor. 1991 és 1994 között az összecsapásokban, terrorakciókban 58 ember halt meg. Az ezredforduló utánra a látványos utcai harcok megszűntek, de a szervezkedés és az agresszió mértéke sem csökkent, csupán a jellege változott meg.

Döner-gyilkosságok Országossá vált a Thüringiai Nemzetvédők hálózata, amely a „szabad bajtársi körök” (freie Kameradschaften) egységeit kapcsolta össze. Nem egységes politikai szervezetről van szó, egyaránt csatlakoztak ide – ahogy azt Mikecz Dániel jelzi – a militáns akciókban is

résztevő neonácik, a szkinhedek, és a szélsőséges nacionalisták. A jelenre akkor irányult komolyabb figyelem, amikor a 2000 és 2006 között elkövetett, és évekig fel nem derített, úgynevezett „Döner-gyilkosságok” háttere egyértelművé vált. A Döner-gyilkosságok (ezt a szót 2011-ben Németország legsértőbb szavaként tartották számon) áldozatai törökök, illetve görögök voltak. Kilenc embert öltek meg fegyveresek többek között Nürnbergben és Münchenben. A hatóságok sokáig nem bukkantak az elkövetők nyomára, sőt, az sem volt tisztázott, hogy etnikai alapú bűntettekről van szó. Mindaddig tartott a bizonytalanság, amíg 2011-ben egy Eisenachban elkövetett bankrablás tetteseinek nyomába nem eredt a rendőrség: így bukkantak rá Uwe Mundlos és Uwe Böhnhardt tetemeire. A két férfi – akik az eddig nyilvánosságot látott adatok szerint öngyilkosságot követtek el – a Nationalsozialistischer Untergrund tagjai voltak. Mindketten részt vettek a sorozatgyilkosságokban, ahogy arról később harmadik társuk, Beate Zschäpe vallott. Később nyilvánvalóvá vált, hogy már a kilencvenes években tudtak a hatóságok erről a sejtről, mégis hat éven át folytatódhattak az általuk elkövetett bűntettek.

A nyomozás sikertelensége miatt felmerült a gyanú, hogy az alkot-

▶ mányvédelmi szervek emberei közül többen beépültek a szélsőjobbba, és szándékosan nehezítették a felderítést. 2003-ban a német szélsőjobb körüli viták egyszer már odáig vezettek, hogy betiltják a legnagyobb szélsőjobb pártot, a NPD-t, ekkor azonban – épp az alkotmányos aggályok miatt – ez nem következett be. A 2011-es események egyik következményeként a kormányzó Kereszténydemokrata Unió újra a náci párt betiltása mellett foglalt állást, ez az eljárás jelenleg is folyik.

Semmiképpen sem járnak jó idők az NPD-re, amelynek vezetője, Holger Apfel a tavalyi év végén „burnout” szindrómára (kiegésre) hivatkozva lemondott. A 43 éves politikus éppen 2011-ben került a párt élére, azóta csak fokozott ellenőrzés mellett működhetett a szervezet. A párt az elmúlt három év alatt több mint egymillió eurós büntetést kapott különböző szabálytalanságok miatt. 250 oldalas beadvány alapján folyik eljárás most a párt ellen a Bundesratban (a törvényhozás felsőháza), a dokumentum azt bizonyítja többek között, hogy az NPD nemzetiszocialista ideológia alapján működik.

A korábbinál határozottabb fellépés a náci ideológia terjedésével és annak politikai képviseletével szemben részleges sikereket hozott Németországban. Az NPD tagságának tíz százaléka elhagyta a pártot, a tavaly szeptemberi parlamenti választásokon támogatottságuk 1,3 százalékra csökkent (négy évvel korábban a szavazatok 1,5 százalékát szerezte meg a szervezet). Ami állandó marad: az a területi lefedettség, a regionális

Demonstrál a Vlaams belang: flamand munkát a flamand munkásoknak

központok működése: még mindig Szászország és Mecklenburg-Elő-Pomeránia (két volt keletnémet tartomány) a szellemi gócpontja e politikai irányzatoknak.

Prevenció és rehabilitáció náciknak

Az Állampolgári Szövetségi Ügynökség (Bundeszentrale für Politische Bildung) külön programokat támogat a politikai „felvilágosításra”, a nemzetiszocialista eszmék társadalmi beágyazódásának megakadályozására. A központ munkatársa, Ulrich Dovermann azonban arról számol be, stratégiát kell váltani az egyébként sikeresnek mondott német náciellenes programokat illetően. A központ statisztikái szerint a különböző szélsőjobboldali szervezeteknek, sejteknek, hálózati egységeknek összesen 70 000 tagja van Németországban, a rendszerváltás után 15 ezer, politikai indíttatású büntényt regisztráltak, 68 gyilkosság esetében bizonyított, hogy azt szélsőjobboldaliak követték el. 9500 olyan ember van, akivel kapcsolatban már felmerült, hogy részt vettek erőszakos politikai cselekményekben. Az idegenellenes eszméket, a homoszexuálisokkal szembeni fellépést a német társadalom 10 százaléka támogatja, ám ezt a támogatói réteget politikailag nem sikerült egyelőre sem teljesen mozgósítani, sem egységbe szervezni. A német állam az elmúlt évtizedben 1,2 milliárd eurót költött a nemzetiszocialista eszmékkel kapcsolatos felvilágosításra, Dovermann szerint ez azonban nem jelent hatékony fellépést. Elsősorban azért nem, mert nem tisztázott: ki a célközönség, kiknek szólnak

ezek a kezdeményezések. A korábbi elképzelésekhez képest nem csak a nemzetiszocializmust elutasítók megszólítására és megerősítésére van szükség, hanem arra, hogy a már hálózati rendszerbe rekrutált fiatalokat felvilágosítsák, rehabilitálják. Feltérképezzék azt, ki miért válik szélsőjobb szervezetek tagjává, aktivistájává vagy szimpatizánsává, és mi jelentheti ezekből a sejtekből a visszautat. Európában két ilyen igazán sikeres preventív programot tartanak számon. Az egyik az Exit-Deutschland program, amelyet az ezredforduló után német kriminológusok hoztak létre, és önszorgú csoportokkal, tanácsadókkal, szociális munkásokkal megerősítve működik. Azok, akik ehhez az alapítványhoz fordulnak, teljes körű segítséget kaphatnak, nem csak a politikai felvilágosítás területén, hanem a szociális körülmények, viszonyok megváltoztatásához. A szakértők meggyőződése, hogy azok a szélsőjobbba aktivisták, akik hátrányos helyzetük miatt kerültek közel a mozgalmakhoz, csak úgy szólíthatóak meg, ha valódi alternatívákat kapnak mindennapos problémáik, feszültségeik kezelésére. Hasonlóan működik a svéd Exit program is, amelynek munkatársai aktívan tartják a kapcsolatot a közoktatási intézményekkel, közintézményekkel: azokkal a szervezeti egységekkel, amelyekben a szélsőjobbba rekrutáció is hatékonyan működik.

Hálózat, ellenhálózat A Stratégiai Intézet a Társadalmi Párbeszédért (Institute for Strategic Dialogue) európai szervezete idén februárban

Stratégiát kell váltani az egyébként sikeresnek mondott német náciellenes programokat illetően mert nem tisztázott: ki a célközönség, kiknek szólnak ezek a kezdeményezések

ajánlást tett közzé az európai kormányok, valamint a brüsszeli fórumok számára a szélsőjobbal való küzdelem új formáira vonatkozóan. Az ajánlás szerint pontosabb és szigorúbb jogszabályi keretekre van szükség az úgynevezett gyűlöletbűncselekmények felderítéséhez és visszaszorításához. Az európai bűnüldöző szervek eddigénél hatékonyabb együttműködése sem nélkülözhető. A szélsőjobb hálózatos terjedése igyekszik megkerülni a jogi formákat, és mivel nincs szervezeti bejegyzés, engedélyeztetés, ezért ezek a joghatóságok számára „láthatatlanul” és követhetetlenül működhetnek, kulturális rendezvények álcája mögött fejthetnek ki politikai tevékenységet. Fontos tehát hálózatos kapcsolatot kiépíteni azokkal, akiket ezek a kezdeményezések megszólítanak – áll az ajánlásban. (A hálózatos, a lehető leglazább jogi kereteket használó, vagy azokat megkerülő politikai építkezésnek magyar, és erdélyi magyar példái is vannak. Ezek nem feltétlenül kapcsolódnak a szélsőjobb ideológiákhoz, politikai gyakorlathoz, de a mobilizáció, a szervezeti kapcsolattartás hasonló, hálózati logika mentén működtek a polgári körök, a Civil Összefogás Fórum, a Magyar Gárda, majd az Új Magyar Gárda is. Gyakori, hogy civil szervezetként lép fel olyan platform, amelynek rejtett, vagy akár nyíltan vállalt politikai kapcsolata is

Az európai szélsőjobb oldali szervezetek programjai merőben eltérőek, sok esetben össze sem egyeztethetőek

Demonstráció a görögországi Arany Hajnal. Nem minden arany, ami náci

vannak.) Ezzel szemben a Stratégiai Párbeszéd Intézete a „smart policy” elvét és gyakorlatát ajánlja, továbbá felhívja a figyelmet arra, hogy a látzólag, tartalmukban nem feltétlenül szélsőjobb oldali állásfoglalások is a radikális szereplőket erősíthetik. Példaként erre a nagy-britanniai román és bolgár bevándorlóellenes nyilatkozatokat hozzák.

Szélsőjobb fél-fordulat Még nincs nagy baj, – állítja Dr. Matthew Goodwin, a Nottingham Egyetem szélsőséges politikai ideológiákat vizsgáló munkatársa, egybehangzóan a témáról a *Vasárnapi Híreknek* nyilatkozó Tamás Pál szociológussal. Goodwin szerint aggodalomra az idei EP-választásokkal kapcsolatban az adhat okot, hogy felére csökkenhet az EU-t támogató szavazók részvétele. Ez azonban nem jelenti automatikusan a szélsőjobb előretörését. A szélsőjobb erősödik Ausztriában, Franciaországban és Hollandiában, gyengül viszont Goodwin szerint Belgiumban, Németországban, Lengyelországban, Portugáliában és Spanyolországban. Az idei EP-választásokon várhatóan a szavazatok 4-6,5 százalékát szerezhetik meg, és 34 mandátumot mondhatnak magukénak. Ennél pesszimistább Cas Mudde, holland politikai szakértő, aki szerint 40 mandátumot szerezhetnek a májusi választáson a szélsőjobb oldali pártok (ez 4 mandá-

tummal kevesebb, mint 2009-ben). Mudde szerint érdemes különbséget tenni a szélsőjobb oldali és az EU-ellenes pártok között, utóbbiak körülbelül 16 százalékos támogatásra számíthatnak. (Ez viszont összeadódik a szintén EU-ellenes szélsőségesek 4-6 százalékával, tehát az Unióval szemben felszólalók jóval nagyobb tábornak örvendhetnek). Mudde arra hívja fel a figyelmet, hogy nincs közvetlen összefüggés a gazdasági helyzet romlása és a szélsőjobb oldali szervezetek megerősödése között, hiszen 2009 már válságév volt, mégsem ugrott ezeknek a támogatottsága. Tamás Pálhoz hasonlóan arra emlékeztet: az európai szélsőjobb oldali szervezetek programjai merőben eltérőek, sok esetben össze sem egyeztethetőek. A nyugat-európai szervezeteket inkább a kulturális válság, például az iszlámmellenesség tartja össze és működteti. A romaellenes és antiszemita megnyilvánulásokról elhíresült Jobbik a görög Arany Hajnallal együtt ugyanakkor gazdasági programmal is mozgósít. Az viszont elképzelhetetlen, hogy a holland Szabadságpárthoz hasonlóan a kelet-európaiak felvállalják a meleg jogvédelmét.

Európa szélsőjobb oldali térfelelén kelet-nyugati hasadás figyelhető meg. Az Arany Hajnal és a Jobbik (amelynek parlamenti képvisellete és társadalmi támogatottsága Európában példa nélküli) külön utat jár, Nyugat-Európában azonban van szándék az együttműködésre. A tavaly közös szélsőjobb oldali stratégiát fogadott el a Francia Nemzeti Front, az olasz Északi Liga, a svéd demokraták, a belga Flamand Érdek (Vlaams Belang) és az osztrák Szabadságpárt. Norbert Hofer az osztrák Szabadságpárt elnökhelyetteseként azt mondta: a cél az egyes tagállamok erősítése Brüsszellel szemben, valamint a hatékonyabb érdekképviselés érdekében új frakció alakítása. Ehhez legalább 25 szélsőjobb közös mandátum megszerzésére van szükség, valamint arra, hogy az uniós tagországok legalább egynegyedéből szerezzenek képviselői helyeket. Májusban eldől, lesz-e erre választói akarat, május után pedig az: mire elég ez a brüsszeli, ugyanakkor Brüsszel-ellenes jelenlét.

Városálmokat szövő városállamok

A parlamenti demokráciák, a nemzetállamok sokak szerint lecsengőben vannak, mások szerint a kelet-európai rendszerváltások lettek elfuserálva, igaz, elégedetlenségek nyugaton is megtalálhatóak. A demokráciát lehet fejleszteni, elsősorban azért, hogy közelebb hozzuk az emberekhez. Benjamin Barber amerikai politikafilozófus ezt szorgalmazza, azt hirdelve, hogy a jövő a polgármestereké. Az ötletet KUSTÁN MAGYARI ATTILA járta körbe.

A TED – technológia, szóráskoztatás, dizájn – globális konferenciasorozat egyik előadójaként tavaly szeptemberben Benjamin Barber politikafilozófus arról beszélt: a világot a polgármestereknek kellene uralniuk, a jövőben mindössze városállamokra van szükségünk, leépítve a felsőbb közigazgatási szinteket.

– Olyan politikai intézményekkel találjuk szemben magunkat, amelyek 400 évvel ezelőtt jöttek létre, az autonóm, szuverén nemzetállamokkal, amelyek joghatósága és területe elkülönül egymástól, amelyek mindegyike úgy tesz, mintha képes volna a saját népének a problémáit megoldani – mondta. – A városok ellenállnak az időnek. Ezek azok a helyek, ahol megszületünk, felnövünk, játszunk és iskolába járunk, dolgozunk és megházasodunk, imádkozunk, megöregszünk, és meghalunk a maga idejében. Ez az életterünk. Egészen mások ezek, mint a nemzetállamok, amelyek egyfajta absztrakciónak tekinthetők.

Barber szerint a városvezetők nem liberális, konzervatív vagy baloldali világnézetek szerint kell dolgozzanak, „tegyék félre az ideológiát, a vallási és a faji hovatartozást”. Magyarán a kátyúzás nem jobboldali vagy baloldali probléma.

Lokális vs. globális Pásztor Gyöngyi városszociológus (BBTE) úgy látja, a kisközösség szintjén megnyilvánuló részvételi demokrácia helyszíne a város, ahol a nyilvánosság egyfajta nyilvános javas-

Pásztor Gyöngyi
szociológus

Lehet, hogy New York és Peking együttműködése hatékonyabb lehetne, mint az USA és Kína jelenlegi viszonya, nem biztos azonban, hogy ugyanúgy működne együtt Torda és London

Ivácson András
Aron antropológus

lat- és vita-térként ölt formát. A jó városvezetés az emberekhez nem csak fizikailag van közel, hiszen nem csupán ideológiai, hanem hétköznapi problémáikkal is kénytelen foglalkozni, de Barber elméletének gyenge pontja is itt ütközik ki: nehezen összekapcsolható a lokális és globális szint. Bármilyen hatékony legyen egy városvezetés lokális problémák megoldásában, nem biztos, hogy hasonló hatékonysággal oldana meg regionális-globális problémákat. Az a feltevése, miszerint a városok demokratikus jellegükből adódóan könnyebben és hatékonyabban tudnának együttműködni, hiszen kiegyensúlyozottabb kapcsolato-

kat hoznának létre, Pásztor szerint szintén nem igaz teljes mértékben, hiszen korábban bebizonyították, a globális városhálózatok erősen hierarchikusak. Például lehet, hogy New York és Peking együttműködése hatékonyabb lehetne, mint az USA és Kína jelenlegi viszonya, nem biztos azonban, hogy ugyanúgy működne New York és Cancun, vagy Torda és London stb.

Ugyanakkor igaz, hogy a világ népességének több mint fele ma már városban él, de ez azt is jelenti, hogy szinte fele nem, ráadásul északon és nyugaton nagyfokú az urbanizáció, a fejlődő országokban azonban nem ez a helyzet.

– Amennyiben egy város átvenné közelebbi-távolabbi környezetének a teljes vezetési feladatait, az átminősülne a mai értelemben vett régióvá – magyarázza a szociológus. – A metropolisz-övezetek felé tett lépések erre mutatnak, de a határok kiterjedése és a vonzáskörzetek különbözőek: New York közvetlen hatása egészen Connecticut államig érezhető, közvetett hatása pedig Európáig ér, míg Kolozsvár direkt hatása a környező megyékig jut el, a metropolisz övezet sugara durván húsz kilométer.

Pásztor Gyöngyi úgy látja, a változások ma sokrétűek: van, ahol az állam erős vagy tovább erősödik, másutt a regionalizálódási folyamatok hangsúlyosak, továbbá vannak olyan helyek, ahol a stratégiai döntéseket nemzetközi politikai vagy pénzügyi intézetek hozzák meg. Nem gondolná, hogy a megoldás egyszerreplős lenne, habár kétségtelen, hogy mind a lokális, mind a globális folyamatok alakításában nagy és növekvő szerepük van a városoknak.

Ideális állapotok közt van esély Ilyés Gyula, Szatmárnémeti volt polgármestere, az RMDSZ önkormányzatokért felelős főtitkárhelyettese szerint a városok vezette világ elképzelése ideális, utópisztikus környezetben megvalósulhatna ugyan, de ha mélyebben belegondolunk, már találni akadályokat. Két szinten mű-

ködik az adminisztráció: az első az állami, amelynek funkcióit egyetlen új rendszer sem oldotta fel egyelőre. Gondoljunk a központi feladatokra, akár a térségi beruházásokra, például egy autópálya megépítésére. A második szint mindent magába foglal, amit a helyi, a regionális autonómia körébe szoktunk sorolni, az első és a második pedig a jó értelemben vett konfliktusos viszonyban áll egymással, legyen szó érdekekről, feladatokról, pénzről.

Ilyes szerint ideális körülmények között együttműködés is létrejöhetne a nagyvárosok környezetben kisebb-nagyobb területen elhelyezkedő városok, községek között, első sorban gazdasági alapon, de itt már számításba jönnének a történelmi tradíciók, a földrajzi adottságok stb., ugyanakkor egy centrális hatalomra akkor is szükség volna, hogy megszabjon különböző dolgokat – legyen szó közös pénzemről vagy a makroökonómiai szempontokról.

A felsőbb hatalom kapcsán kifejti, ez alatt első sorban egy közös megengedést ért, ami természeténél fogva mégiscsak a kisebb közigazgatási egységek fölé emelkedne, hogy egyrészt elfogadtassa, másrészt betartassa azt, amiben a felek megengedtek.

Ami a tendenciákat illeti, a volt polgármester szerint a döntési mechanizmusok bomlanak le az államokról, és a nagyvárosok hatás-

Az ókori
Athén képe az
Akropolisszal.

A városok képessége elméletben megvan arra, hogy eltartsák önmagukat, hiszen a gazdasági élet, a lakosság, az adózás, a problémák kezelése, a közszolgáltatások biztosítása a nagyvárosokban történik ma is

körébe adódnak át, egy régió vagy nagyváros ma már sok esetben nagyobb hatalommal bír, mint egy állam. Ellenpéldákat is találunk, figyelmeztet: – Előfordul, hogy egy nagyváros nem képes kezelni a problémáit, mert túlnötte magát, lásd Detroit, Mexikóváros vagy Chicago esetét. Ilyenkor az állam besegít, szigorít, majd visszaad kompetenciákat. Ettől függetlenül a városok képessége elméletben megvan arra, hogy eltartsák önmagukat, hiszen a gazdasági élet, a lakosság, az adózás, a problémák kezelése, a közszolgáltatások biztosítása a nagyvárosokban történik ma is.

Tanuljunk a görögöktől! Ha példát keresünk a múltból, általában elég a görög kultúrát vizsgálnunk. Ivácon András Áron antropológust kérdezve kiderül például, az olyan városállamok közötti problémák, mint Athén és Spárta, már az alkotmányaik és ideáljaik közti különbségekben is megmutatkoznak. Az egyik egy demokráciának mondott, valójában rabszolgatartó arisztokrácia volt (Athén), a másik meg egy oligarchiának mondott, de a pénzt betöltő királyság, (Spárta). Athén az elméleti tudást, filozófiát, művészetet pártolta, Spárta a katonai fölényt és mindent ennek rendelt alá, csak annyi elméleti tudást oktattak, amennyi feltétlenül szükséges volt, de az oktatási rendszerük sokkal de-

mokratikusabb volt: Athénban sem a rabszolgák, sem a nők nem részesülhettek állami oktatásban és nem is vehettek részt a közéletben, miközben Spártában a nők teljes oktatási és egyéb jogokat élveztek. Ebből adódott, hogy az együttműködéseik is időszakosak és véletlenszerűen voltak, amiket általában valamiféle külső veszély váltott ki.

– Az ellenségeskedések ellenére a különböző városállamok, legalábbis az ókori görög világban, a legteljesebb mértékig tiszteletben tartották a másik formális alkotmányát és törvényeit – magyarázza. – Több szerző, így Platón, Xenophón, Iszokratész, vagy Demoszthenész említi, hogy mindenki betartotta az olyan közösen meghozott és mindenkire érvényesnek tartott szabályokat, hogy egy csata után a győztesnek köteles megengednie, hogy a vesztesek elszállítsák, ha ez nem lehetséges, akkor helyben tisztességesen eltemethessék a halottaikat, és ha a vesztesek túl kevesen maradtak, akkor a győzők kötelesek segíteni rajtuk.

Plutarkhosz azt is feljegyzi, hogy a spártai hadseregben a hadifoglyok biztonságban való kísérlete, ellátása is bevett szokás volt, még azok esetében is, akiket később rabszolgának eladtak. Természetesen atrocitásokra is van példa, elég csak az Athén által elkövetett méloszi mészárlásra gondolni, amikor az egész városállamot porig rombolták, mindenkit lemészároltak, és Thüküdidész feljegyzései szerint okként azt a cinikus kifogást hangoztatták, hogy ha nem tesznek így, szövetségeseik és ellenségeik egyaránt gyengének tartanák őket. Ebből a beszédből származik az egyik legismertebb szófordulat a hatalom kapcsán: „Az erősek azt teszik, amit tenni akarnak, a gyengék pedig elszenvedik azt, amit muszáj nekik.” Korabeli feljegyzések szerint ez a tett volt az, ami a becsületükre roppant kényes spártaiakat végképp Athén ellen fordította.

A városállamok története tehát meglehetősen összetett, de a nemzetállamoké is. A kérdés pedig, függetlenül a közigazgatási szintektől, a régiók méretétől mégis az marad mindig, hogy mit választunk: együttműködést vagy háborúskodást.

„...a szemnek láthatatlan”

„Bekötik szemed, Megtöltik lelked, Kinyitják szíved” – hangzik a Láthatatlan Színház egyesek számára talán riasztóan spirituálisnak ható szlogenje, pedig a látásredukcióval történő dramatizálásnak immáron kidolgozott több területen is felhasználható módszertana van, amely a színház irányából közelítve is jól értelmezhető. Utóbbira TASNÁDI-SÁHY PÉTER tesz kísérletet.

Néző, spectator, Zuschauer. Három szó, három különböző nyelven a színházi előadás befogadóira, melyek mind ugyanarra az egy érzékelési formára utalnak. Ha nem is vagyunk tudatában, de ezek a megnevezések azt sulykolják belénk, hogy a színházat elsősorban látni kell, minden más mellékes. Éppen ezért tűnik némileg értelmezhetetlennek, amikor a kezünkbe kerülő brosúra olyan színházi eseményre invitál, ahol a szemünknek nem sok hasznát vesszük. Az ellentmondást a bemutatkozó szöveg szerencsére rögtön fel is oldja új megnevezésekkel: a színészeket ebben a közegben *révész*nek, a hajdani nézőt pedig *vándornak* hívják, vándorolni pedig bekötött szemmel is lehet.

A bizalom köre Ebben megnyugodva érkezem szombat délelőtt a nagyváradi Posticum kulturális központba, ahol Dr. Mézes Zsolt László, a Jelenlét Egyesület és a Láthatatlan Színház vezetője, maga is révész, fogad. Későbbre várnak egy nagyobb csoportot, én vagyok az aznapi első vándor, bár ez csak a várakozáskor, illetve az előadás utáni szabadon választott elcsendesedés során jelent különbséget, mivel a csoport tagjai is, ötperces különbséggel, egyedül indulnak majd neki az előadásnak. Hamar megállapodunk, hogy az újságírói kérdéseimet elhalasztom az élmény utánra, és néhány percig elcsendesedve megpróbálok helyet csinálni magamban az elkövetkező fél óra eseményeinek. Ez egyébként hagyományos színházi előadás előtt sem haszontalan momentum, az igazi színpad ott is a nézőben

Mézes Zsolt László, a Láthatatlan Színház igazgatója

Készen kaptak helyett inkább a résztvevők-ből hívunk elő képeket, a belső keresésben szeretnénk segíteni akár teljesen különböző élethelyzetekben élő embereknek

épül fel, viszont itt nincs olyan ké-szen kapott színpadkép, ami ezt pótolhatná. Szerencsére van időm ilyesmin morfondírozni, az időleges látásmegvonástól önmagában nem félek, hisz szinte pontosan egy éve látogattam meg a Láthatatlan kiállítást Budapesten (*Színek a sötétben. Erdélyi Riport 2013/13.*), ahol a kezdeti sokk után kifejezetten élveztem az – előzetes elképzeléseim szerint – ehhez hasonló helyzetet. Inkább az idegen emberek iránti bizalom megteremtése a nehezebb feladat, de igazság szerint ismert színészek is hagytak már alaposan helyben, pedig a szememet sem kellett becsukni, bár tán jobb lett volna.

Vigyázzunk rád! Valahol itt tartok, amikor nyílik az ajtó, szimpatikus fiatal nő lép ki hozzám, bemutatkozik, Zsuzsának hívják, és udvariasan megkérdezi, bekötheti-e a szemem. Természetesen bármikor levehetem bent is a kendőt, ha rosszul érzem magam, vagy ha bármi zavar, csak szólnom kell, bár az előadás nem interaktív, legalábbis az elhangzó kérdésekre elég, ha magamban válaszolok. Zárásul hozzátesszi, hogy vigyázni fognak rám. Jó alkunak tűnik, gyorsan belemegyek. Hogy ez után mi történt? Nehéz el-

dönteni, hogy milyen nézőpontot válasszak ennek leírásához, inkább többön is végigszaladok. Teljesen tárgyilagos olvasat: emberek adnak kézzől kézre, leültetnek egy székre, elhangzanak egyszerű, spirituális töltetű, sokszor ismerősen csengő mondatok, néha egyedül kell haladnom, tárgyakat kapok a kezembe... visszaolvasva nincs sok köze a ténylegesen megélt történéshez. Spirituális olvasat: a 10 percnél érzett, valójában 40 benntöltött perc alatt zárandoklaton veszek részt, a széles spektrumú, több utat is felkínáló hatások lehetővé teszik, hogy valamiféleképpen be- vagy körbejárjam a saját életem, jól rálátva az aktuálisan engem foglalkoztató problémákra, tulajdonképpen olyan az egész, mint valamiféle irányított meditáció, erősen keresztény alapon. Az úgymond színházi olvasathoz elég, ha a kettőt összeadjuk. Magukat az ehhez szükséges tudással felvértezett emberek (tudták, hogyan kell vigyázni rám), egy speciális közeget létrehozva, velem közösséget teremtve, előre meghatározott forgatókönyv szerint végigvezettek egy történeten, a lehető legnagyobb szabadságot hagyva arra, hogy azt a magam számára értelmezsem. Mi ez, ha nem színház, méghozzá jobb

fajtaból való? A specialitás talán anynyi, hogy a téma jelen esetben nem társadalmi probléma, mások tanulságos élete, hanem én magam vagyok, a saját életemről van szó, ami nagyban növeli a játékosok felelősségét is.

Zarándokúttól a módszertanig

Az ehhez szükséges felelősségtudat nem csak a révészek hozzám való viszonyulásából, de Dr. Mézes Zsolt László szavain is érződik, aki a kezdeményezés történetébe is beavat. „A Láthatatlan Színház alapkonceptiójának ötlete valamikor 1999-2000 tájékán öltött formát a Budapesti Evangélikus Egyetemi Lelkészségen. Lénárt Viktor, akkori egyetemi lelkész vezetésével dramatizáltak először (bibliai) történeteket, a pszichodráma módszertanát véve alapul. Az akkor alakult amatőr csapat kezdte el kidolgozni, hogy lehet, illetve nem lehet megérinteni a vándorokat egy ilyen előadás alatt, kikísérletezték a szükséges tapintat mélységeit. Én majdnem a kezdetektől ott voltam a pesti csapatban, de hét évvel ezelőtt megkaptam az engedélyt arra, hogy önálló társulatot hozzak létre. Akkor kezdtem a segédlelkészi szolgálatomat Debrecenben, és elkezdtem embereket gyűjteni. Az az év az életemben azért is jelentős volt, mert akkor mentem el a Szent Jakab útra (közismertebb nevén *El Camino*, – a szerk.), aminek következtében az eredeti, Budapesten kidolgozott koncepciótól némileg eltérő irányba indultunk. Úgy fogalmaznék, hogy jobban koncentrálnak a belül zajló eseményekre, mint a cselekvő dramaturgiára, a visszajelzések szerint ahhoz nagyon hasonló folyamatok zajlanak a résztvevőkben, amilyeneket én tapasztaltam a zarándoklat alatt. Egyre inkább azt látom, hogy ha nem is tudatosan, de az az élmény képződött le a színházunk módszertanában is, amit most már a látás redukciójával történő dramatizálásnak (LRD) hívunk. Három éve elkezdtem írni a doktori disszertációt, abban is ezzel foglalkozom. A legfontosabb érzékszervünk kikapcsolása azt a célt szolgálja, hogy készen kapottak helyett inkább a résztvevőkből hívjunk elő képeket, a belső keresésben szeretnénk segíteni akár teljesen különböző élethelyzetekben élő embe-

Az előadás egyik helyszíne, a nagyváradi Posticum Központ. Révészek és vándorok

Nem tudom ráütni az élményre a tetszik, avagy nem tetszik bélyeget, márpedig erre még a legkifinomultabb, az előadás érdemeit és kudarcait kocsma-zárásig sorolni képes sznob néző-művésznek is szüksége van

reknek. Az LRD-nek a színház csak az egyik felhasználási területe, de szemléletformálásban, csapatépítésben is alkalmazható, most szociális területen dolgozóknak szóló képzésre kaptuk meg az akkreditációt,” – tudom meg rövid beszélgetésünk alatt a Láthatatlan Színház vezetőjétől.

A szépségen túl Miután elbúcsúztunk és üldögélek még pár percet a Posticum Csendszobának nevezett kápolnájában, hazafelé tartva az átéltek többször is kikérezkednének a vörös bársonyfüggönyrel bélelt, színház feliratú dobozkámból, hiába próbálom szépen felépített érvekkel lesúlyozni a tetejét. Sokáig nem értem meg, miért van ez, de szerencsére kis erőfeszítéssel rájövök, mi zavar. Az a legfőbb bajom, hogy nem tudom ráütni az élményre a tetszik, avagy nem tetszik bélyeget, márpedig erre még a legkifinomultabb, az előadás érdemeit és kudarcait kocsma-zárásig sorolni képes sznob néző-művésznek is szüksége van, amikor kettesben marad az utolsó pohár

chardonnay-val, még ha a világért sem lenne hajlandó ezt bevallani. Nem azért nem tudok ilyen profán módon véleményt alkotni, mert nincs hozzá elég információ, vagy lusta lennék rá, hanem e kategóriák szerint ez a fajta színház nem értelmezhető. Nem rangsorolható az egyszerű néző esztétikájával, sőt talán semmilyen más, ennél fejlettebb esztétikával sem. Idáig jutok magamtól, aztán a Jelenlét Egyesület honlapjának *Művészetkonceptiónk* alcíme tovább vezet. A Láthatatlan Színház művészei itt maguk is bevallják, hogy a szépség öncélú ábrázolása helyett inkább metafizikai célokat tűztek maguk elé: az embert vissza kívánják vezetni önnön transzcendens eredetéhez. Ez a célkitűzés az, ami színházukat művészet helyett, avagy mellett, vallássá teszi, hisz a religio szó szerinti fordításban visszavezetést jelent. És hogy mi van a szépségen túl, ahol önmagunkkal találkozhatunk? Feltehetően maga a nagybetűs igazság, az meg pont annyiféle, ahányféleké mi magunk vagyunk.

„Egyedül az igényes munkát szeretem”

Évtizedek után látogatott Nagyváradra, szülővárosába a Kossuth- és Jászai Mari-díjas, kiváló művész LÁZÁR KATI. A színházi élet kiemelkedő alakja több mint száz színpadi szerepet játszott, szinte ugyanennyi filmben, tévéfilmben szerepelt, de rendezőként is bizonyította tehetségét. Ennek ellenére, vagy talán ennek köszönhetően, csillogó szemmel és óriási beleéléssel mondta a Nyugatos nők verseit a nagyváradi Holnap után fesztiválon. Az est után BENCZI BOGLÁRKA beszélgetett vele.

Ön Nagyváradon született, de már gyermekkorában szüleivel Magyarországra költözött, azóta is ott él. Mikor és miért mentek el?

Anyám Budapesten született, de a II. világháború idején Nagyváradra költözött, mert megszerette apámat, aki nagyváradi volt. Tizenhat évet éltek együtt itt a városban, és amikor én körülbelül tizenhárom éves voltam, akkor hazamentek Budapestre, mert egyikük sem érezte már jól magát itt Váradon. Anyám mindig is haza akart menni Pestre. Soha nem fogom elfelejteni, amikor együtt felszálltunk a budapesti vonatra, a barátaink kijöttek búcsúztatni, a vonat elindult és akkor úgy elváltak mindent. Akkor megkezdődött számomra egy másik élet.

Ez nagyon erős elszakadás volt...

Nagyon erős. Én elég jól beszélték románul már gyerekkoromban is, és képzelje el, amikor már Budapesten voltunk és hallottam valahol román szót, akkor én odamentem beszélgetni. Akárkivel, akárhol, csak beszélhessek románul. Sokszor a szállodák körül sétáltam, hátha hallok román szót és beszélgethetek valakivel. Nagyon hiányzott nekem Nagyvárad.

Gyermekkorában már voltak színesi ambíciói?

Lázár Kati:
„Szeretem
a nyugalmat
és az igényességet”

Valami nagyon nagyot jelent nekem ez a város, de nem tudom igazán megfogalmazni ezt. Sokkal több, mint hogy én locsogjak erről valamit

Mi nemcsak Nagyváradon, hanem három évig Nagybánán is éltünk. Anyukám sűgőnő volt ott a színházban, ahol a világhírű Harag György is rendezett. Én már három évesen felleptem. Nagyon szerettem a színházzságot már akkor is. Később, amikor már Nagyváradon éltünk, tizenévesen már bekérekedtem statisztálni. Több darabban is kaptam kisebb szerepet.

Budapesten – már felnőttként – hogyan került újra kapcsolatba a színházzal? Hogyan talált megfelelő színházi közeget?

Nekem nagyon nagy szerencsém volt. Nem vettek fel elsőre a Színház-és Filmművészeti Főiskolára, de a Nemzeti Színház stúdiósaként megismerkedhettem Major Tamással, Gobbi Hildával, Óze Lajossal, Törőcsik Marival. Mindnyájan nagyon kedvesek voltak, tanítottak

engem mindenre, ami a színházhoz, a színészmesterséghez kellett. Aztán harmadik nekifutásra végül felvettek a főiskolára is. Ennek elvégzése után vidékre mentem.

Miért ment vidékre? Nem is próbált meg Budapesten maradni?

Vidéken voltak meg azok a kezdeményezések, ott voltak olyan színházak és rendezők, akik olyat akartak csinálni, amihez én vonzódtam. Valami újat, valami bátrát. Valami mást vártak el vidéken az embertől és ez nekem nagyon imponált.

Nagyváradral színészként milyen volt a kapcsolata? Visszatért valaha is játszani ide?

Nagyon vártam volna, de senki nem keresett Váradról. Én meg nem tudtam kezdetben, hogyan jelentkeztek. Utána meg már Kaposvárra

kerültem, jött a gyerek, sok munkám volt Magyarországon, szóval sajnos elmaradt a visszatérés a szülővárosomba.

Vajon mi lehetett annak az oka, hogy nem hívták?

Nem akartam én ezt felkavarni. Örülök is, hogy holnap hazamegyek, és nem megyek ki a Körös partra. Az nekem örületes lenne, mert mindenről eszembe jutna a gyermekkor, az azóta már meghalt édesanyám, édesapám és minden, ami ideköt. Nagyon felkavarna ez. Jövök majd Nagyváradra, mert készül az önálló előadói estem Jászai Mariról, és itt is lesz előadás. Valami nagyon nagyot jelent nekem ez a város, de nem tudom igazán megfogalmazni ezt. Sokkal több, mint hogy én locsogjak erről valamit. Kinézek ezeken a gyönyörű ablakokon itt a színházból, és sűrűn elkezd verni a szívem. Ide jártam az Orsolyákhoz iskolába.

Mindig megtalálom azokat az embereket, azokat a társulatokat, ahol ugyanarról van szó, mint ami Majornál, Székely Gábornál, Zsámbéki Gábornál, Ruszt Józsefnél volt

Ez ma az Ady Endre Líceum.

Igen, tudom. A gondnok néninek rengeteg kiskutyája volt, két osztálytársammal összeszedtük a kis állatokat és vittük őket haza. Ilyenek jutnak eszembe. Nagyon szerettem itt lenni.

Említette, hogy nem hívták játszani Váradra. De követi, követte-e korábban a színház és a társulat életét?

Őszintén szólva nem. Nem azért, mert nem érdekel, hanem mert kikerült az életemből. Öregecske lettem, szabadúszóként dolgozom, összességében ma már másként alakítom az életem.

Térjünk vissza Magyarországhoz. Hogy érzi magát ott, milyen a színházi világ ma, ahhoz képest, amikor fiatalabb volt? A politika is sokat változott, ezzel együtt a színházi élet is.

Nézzé, én egy liberális beállítottságú ember vagyok. Szeretem a nyugalmat és az igényességet a munkámban. Semmi más nem érdekel. Hogy érzem magam? Mindig megtalálom azokat az embereket, azokat a társulatokat, ahol ugyanarról van szó, mint ami Majornál, Székely Gábornál, Zsámbéki Gábornál, Ruszt Józsefnél volt. Ezek azok az értékek, amikért az embernek színésznek kell

lenni. Amiért az ember erre a pályára akar mindenáron jönni.

A Holnap után fesztivál egyik programja után beszélgetünk, ahol a női irodalom, a nőszínház volt a téma. Adódik a kérdés: érte-e valaha előny, vagy akár hátrány a színházi világban azért, mert nő?

Most, hogy hallgattam ezt a beszélgetést – mert én csak szövegeket, verseket olvastam fel – észrevettem, hogy konzervatív vagyok. Noha lenyűgözött Kiss Judit Ágnes verse, de akkor is azt mondom – nem tudom, hogy miért –, de én nem akarok győzni a férfiak ellen. Viszont nagyon szerencsés voltam, mert például Kaposvárom három év után már rendezhettem, és fesztiváldíjat is nyertem. De ezt nekem megengedte a Babarczy, bármit akartam, csinálhattam. Amikor beszéltem Kaposvárról, akkor ilyen dolgokról is beszélek. Babarczyban soha fel sem vetődött, hogy én nő vagyok.

Selyem Zsuzsa mondta egy Törzsasztal esten itt, Váradon, hogy sokszor a férfiak hozzák ki a nőből, hogy feminista legyen, amúgy a nők nem akarják legyőzni a férfit, de a férfiak kényszerítik ilyen helyzetbe őket.

Én nagyon tisztetem azt, aki valami jót csinál. Legyen az férfi, vagy legyen az nő. Nem szeretem ezeket a különbségeket.

Említette beszélgetésünk elején, hogy Jászai Mariról készített önálló estet. Mi az, amit be szeretne mutatni Jászai Mariból?

Valamikor a hetvenes években vettem egy könyvet Magyarországon, Jászai Mariról szolt. Soha nem vettem elő, nem olvastam el, nem érdekelt. Aztán mostanában levettem a polcra: hát én ilyen jót rég nem olvastam. Most talált meg a könyv. Dermesztő, hogy én mit tudok elmondani ez alapján, például a gátlásokról. Van egy ilyen mondat benne, ezt elmondom: Jászai Marit kérdezi a bátyja, hogy mi az, hogy színész? „Hát te nem tudod?” – kérdez vissza Jászai. „Hát az, aki megtanulja a szerepet, felvesz egy új ruhát, és úgy csinál, mintha az volna. Érted?” És ez a legfontosabb.

FOTÓK:
MONOSTORI KÁROLY

Névjegy

László Kati színművész (Nagyvárad, 1948. december 14.) 1973-ban diplomázott a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, majd a 25. Színházhoz szerződött 1973–1974 között. 1974–1976 között Miskolcon, 1976–1978 között Szolnokon játszott. 1978–1980 között a Nemzeti Színház, 1980–1991 között pedig a kaposvári Csiky Gergely Színház művésznője volt. 1991–1994 között igazgató a Merlin Színházban, tanodájának vezetője, egyik alapítója. 1994–1998 között az Új Színház tagja. Szabadúszóként rendszeresen vendégszerepel a Budapesti Katona József Színházban, ahol lánya, Jordán Adél is játszik.

Díjai: Jászai Mari-díj (1986), Filmszemle díja (1993, 1997, 2004), Déryné-díj (1993), Az országos színházi találkozó díja (1994), Kiváló művész (1997), Kossuth-díj (2004), Színikritikusok Díja. A legjobb női epizód szereplő: Bárka Színház – Nehéz (2011)

Az angyalok nem írnak könyveket

Magyar olvasóként visszafojtott lélegzettel olvasható Norman Manea *Odú* című történelmi (?), politikai (?), szerelmi (?), bűnügyi (?) regénye (?), amely a múlt század harmincas éveitől az ezredforduló első évtizedéig érinti mindazt, ami a román társadalom számára fontos és eddig végig nem beszélt. PARÁSZKA BORÓKA kritikája.

Minden meghatározás után kérdőjelet kell tennünk, mert e nehezen követhető szövegfolyam egyszerre teljesíti és hágya át a műfaji szabályokat. Történelmi, amennyiben kirajzolódnak a romániai holokausztot megelőző, majd követő folyamatok, a könyvben kommunizmusnak nevezett totalitárius rendszer, és az is, ahogy a különböző történelmi terhektől menekülő romániai elit, immár messze az országtól és az elutasított rendszerektől, a diaszpórában utolsó reményeivel és illúzióival szembe-sül. Politikai, amennyiben Manea regénye szinte szó szerint folytatja, kiegészíti vagy cáfolja a totalitárius rendszerekről a román közgondolkodásban nem csupán irodalmi szinten folytatott vitákat. Szerelmi, mert karaktereit visszaviszi magánviszonyaik közé, a közviszonyokra vonatkozó elemzések ellenőrzéseként és igazolásaként. Bűnügyi, mert egy (valós) gyilkosság köré szervezi a bonyolult, szertefutó cselekményszálakat.

Mindez mégsem működik többszereplős, többidős, többhelyszínes regényként. Ez egyaránt szolgálja és akadályozza Manea abban, hogy teljesítse eredeti célját. Az *Odú* „szembesítő könyv”. Fikciós karakterei valós személyeknek feleltethetőek meg: a vasgárdista múltjával el nem számoló, világhírnek és tiszteletnek örvendő Mircea Eliade Cosmin Dimaként tér vissza, a mesterét elszámoltató néhai kutató, Ioan Petru Culianu pedig Mihnea Palade néven szerepel. Az *Odú* egyszerre kíván magyarázatot adni arra, miért kerül közel a Vasgárdához a kor egyik legműveltebb tudosa, arra, miért tagadja el múltját, és hogyan él együtt ezzel a tagadással. Láttat-

Norman Manea író

ni kívánja továbbá, hogyan fordul szembe a tanítvány saját mesterével, és mi lesz e szembenállásnak a következménye. A regényben és a valóságban egyaránt gyilkosság áldozata lesz az a Culianu-Palade, aki a nemzeti ikonná váló idős professzor életművét feltárja, és arról leleplező cikkeket közöl.

Az egymással viaskodókon túl önmagára, mint regényíróra-tényfeltáróra is reflektál Manea. Két szereplője, a transznisztriai deportálást megjárt, Amerikában élő tudós, Augustin Gora („végzetten viaskodó

nekrológiró”, „valóságot manipuláló hűtlen narrátor”), valamint a szintén amerikai disszidens Peter Gaspar (az auschwitz meneküléskor fogant, nem tüntető ellenzéki) recenszens követi a Dima-Palade hagyatékot.

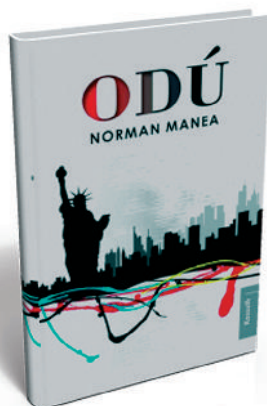
Minden fontos, az említett témákat megjelenítő karakter felsorakozik ebben a regényben, körvonala-zódik az elhallgatások rendszere, a megértés, illetve feldolgozás struktúrái. És mégsem válik teljessé a kép. Talán azért, mert – mint ahogy ezt az elutasító román kritika jelzi – nem jó a szerkezet, nem jól felépítettek a figurák, az olvasó arra kényszerül, hogy bonyolult szövegtengerben keresse újra és újra az összefüggéseket. Talán azért, mert a képlet nem leegyszerűsíthető, a transznisztriai deportálásokról terjedő események nem köthetők össze ily módon a 2001. szeptember 11-i, World Trade Center ellen intézett támadással. Talán azért, mert a hasonló, elszámolásra és elszámoltatásra, múlt és jelen ér-tésre vonatkozó vállalkozásokban legalább akkora munka vár az olvasóra, mint a szerzőre.

Az *Odú* vallomásos esszéregény, szépségét nem a bonyolult szerkezetek, a merészen összeválogatott karakterek, a valóságos eseményekre utaló referenciák adják, hanem a mondatai. Halálról, életről, szerelemről, fiatalságról, öregségről, igazmondásról és hazugságról szóló finom, ironikus, meghittlen kegyetlen mondatfutamai. Hogy működik a szembenézés hiúan öngyöttrő tájainkon? Hát így: „Szeretett tükörbe nézni. Légyipizkos és a lélegzetétől párás tükörbe”. Plasztikus, irgalmatlan, megértő.

Minden remény és baj a könyvekhez köthető – mondja az *Odú*ba menekülő szereplőnk-szerzőnk. A könyvek ugyanis nem tökéletesek, szerzőik sem tökéletesek, nem angyalok. Norman Manea sem angyal. Könyve azonban emberi, nagyon is emberi.

NORMAN MANEA: *Odú*, Kossuth Kiadó, 2014. Fordította Koszta Gabriella

Az *Odú* egyszerre kíván magyarázatot adni arra, miért kerül közel a Vasgárdához a kor egyik legfelkészültebb, legműveltebb tudosa

Zsidó tragédia és tragikomédia

A holokausz 70. évfordulóján megkerülhetetlen olyan filmekre felhívni a figyelmet, amelyek a zsidóság történetével foglalkoznak. Az őket érintő huszadik századi tragédiák azonban nem csak a második világháborúra utalhatnak, s nem csak róluk szólhatnak: a korszak bőven tartogatott szörnyűségeket. A Mozimustra új kiadásában két, a témát körbejáró alkotásról ír KUSTÁN MAGYARI ATTILA.

A legjobb exportcikk: Eladó zsidók

Az olaj, a zsidók és a németek a mi legfontosabb export árucikkeink, mondogatta a Kárpátok Géniusza, de a történet nem a hatvanas években kezdődött. A Radu Gabrea rendezte *Evrei de vânzare* (2012) Románia történelmének ezen sötét korszakát mutatja be, a Gheorghiu-Dej és Ceaușescu vezette hatalom emberkereskedelmét, a különböző módon felárazott polgárokat.

Mondhatjuk, cinikus kommunista lehetett, aki kevesebért vált meg a szakképzetlen embertől, mint a diplomástól, de ha csak ez volna a legfőbb gond... a filmben megszólaló történészek és a területet kutató újságírók pontosan vázolják fel, hogyan zajlott a kiárusítás, mikor meny nyibe kerültek a zsidók, és hogyan lavírozott a román hatalom, hogy minél többet nyerjen. Megszólal egy zsidó neurológus is, aki elmeséli, hogyan várta a pillanatot, amikor végre átlépheti a határt. Amikor azonban sorra került a hivatalban, kiderült,

Két pillanatkép
Radu Mihaileanu
filmjéből

**Minden
mosoly
és nevetés
mögött
a tragédia
húzódik meg**

nem írták alá a papírjait, újabb két napig kell a távollevő Ceaușescu elvtársra várnia... elájult. Amikor aztán néhány nappal később földet ért a repülőgép, Izraelben, megcsókolta a földet, és – üres zsebbel, de – új életet kezdett.

Az 1947 és 1989 között kilóra megvásárolt zsidók történetét, ahogyan ez a film is teszi, újra és újra el kell mesélni, emlékeztetőül: az ember nem áru és nem eszköz: az ember cél.

Keserű történet: Életvonat

A Radu Mihaileanu rendezte 1998-as francia-belga-holland-izraeli-román koprodukció, a *Train de vie* egy falu zsidó közösségének történetét meséli el, akik a náciktól tartva maguk vásárolnak vonatot, képeznek ki „nácikat” és deportálják a saját közösségüket – az új hazába, Izraelbe.

Nevetünk, amikor kisorsolják, ki legyen a falu népéből az, aki

vállalhatja a náci szerepet, amikor megpróbálják a jiddis akcentustól a merev németre eltéríteni a zsidó ajkakat, amikor megalkotják az első egyenruhákat, amikor első alkalommal látjuk, hogy a zsidó közösség egyik fele zsidó marad, a másik fele náci lesz. Nevetünk, amikor a „deportáltak” egy része kiválik, és kommunista lesz, elveti a zsidó vallást, a náciknak pedig bőszebb ellensége lesz, mint az egyszeri zsidók. Nevetünk, amikor megállítják a vonatot, és a robbantásra készülő partizánok legnagyobb meglepetésére a „nácik” és a „deportáltak” együtt hajlongnak, Tórával a kezükben. Nevetünk, amikor a szellemvonalat találkozik egy másikkal, és már fegyverpárbajra kerülne sor, amikor kiderül, a másik szerelvényen sem nácik ülnek, hanem menekülő cigányok.

És közben érezzük, hogy minden mosoly és nevetés mögött a tragédia húzódik meg. Mert találkozunk közben az igazi, könyörtelen nácikkal, akiket átvernek ugyan, akikből bohócot lehet csinálni ideig-óráig, de a gépezet üldözi a szellemvonalat, a humorukat nem elvesztő, élni akaró embereket.

Rengeteg filmet meg lehet könnyezni, a zsidók vagy más népek üldözéséről számos alkotás született. A *Train de vie* – e sorok írója számára legalábbis – kiemelkedik az összes közül. Sokadszori megtekintés után még közelebbivé válnak az egyébként is rokonszenves szereplők, a történet vége pedig minden alkalommal meglepi a nézőt.

Sziget a világ végén 27.

KRÁLIK LÓRÁND sorozatának újabb részében egy régi, s manapság újraéledt Húsvét-szigeti szokással, a testfestéssel és a tetoválással ismerkedhetnek meg.

Mint általában Polinéziában, a Húsvét-szigeten is a kultúra szerves része a tetoválás és a testfestés. A tetoválás kifejezés is a polinéz nyelvekből származó jövevényszavunk, hiszen az angol nyelv is a szamoai nyelvjárásban található tatau szóból származtatja, amelyet elsőként a Csendes-óceáni felfedező, James Cook kapitány hajónaplóját vezető Joseph Banks jegyzett le. A Húsvét-szigeten a tetoválást tatúnak, illetve ta konának mondják.

Egyházi tiltás Az itteni, különleges tetoválások már az első ideérkező európaiak figyelmét is felkellették, sőt 1795-ben Charles Bishop kapitány részletesen le is jegyezte a bennszülöttek arcán, karján, lábán található különféle tetoválásokat. A test maradandó festései a szigeten a társadalmi hierarchiában el-

Tetoválás helyett ma már lemosható rajzok kerülnek a fesztiválokra a szigetlakók arcára

foglalt helyet is jelezték, hiszen a legtöbb tetoválással a törzsfőnökök és a papok rendelkeztek, de a helyi arisztokrácia tagjai testének is szinte teljes felületét beborították az ősi jelképek és rajzok, amelyek a szigetlakók hite szerint a mana, vagyis az isteni erő receptorai voltak. Az ősi tetoválások sajnos többnyire csak rajzokon, ábrákon maradtak fel, bár a 19. század végén készültek felvételek tetovált rapanuiokról. Ezek közül sajnos csak egyetlen maradt fenn, a Juan Tepano rapanui nemesről készült portré az 1870-es évekből. A szemből és profilból készült fényképen látható, hogy a rapanui arisztokrata arcának teljes felületét rajzok fedik, a legmarkánsabb a homloktól az egész arcfelületen keresztül az állig húzóódó tíz függőleges csík. A tradicionális testrajzok legfőbb elemei a make make isten, a komari (a női termékenység jele), madarak, halak, teknősbékák voltak, de főleg az arcot és a vállakat sok geometriai formával: apró körökkel, rombuszokkal díszítették. Az újkori tetoválásokban megjelent a kőszobrok, a moaiok motívuma is. A test

díszítésének e formája a 20. század elején szinte teljesen kihalt: 1911-ben a szigetlakók közül csak négy nő, 1930-ban pedig már csak ketten viseltek tetoválást. E szokás eltűnésének magyarázata a keresztény tanok elterjedése: a katolikus misszionáriusok tiltották a bőr festését. A tetoválások reneszánszának kezdete az 1990-es évek tehető, s ma már nagyon sok rapanui tetoválásokkal büszkélkedhet, igaz, a szigeten való kalandozásaim közben – bár az idegenvezetőm, Marc szerint léteznek ilyenek – nem találtam olyan bennszülöttet, akinek az arcán hétköznapi is lett volna díszítés. A tetováláshoz hasonló lemosható arcfestés csak a hagyományos ünnepek alkalmával, vagy a kulturális fesztiválokon kerül fel a rapanuiakra. A testfestés, bár hasonló motívumokat használ, sokkal elnagyoltabb, mint a tetoválás, főleg a geometriai ábrák dominálnak.

Csonttűk liliummal A hagyományok szerint a szigetlakók első tetoválásukat nyolcéves korukban kapták meg, mégpedig a lábikrára, s a család ilyenkor nagy ünnepséget rendezett. A későbbi tetoválások a társadalmi ranglétrán betöltött helytől függően jelentek meg a rapanuiuk testén. A hagyományos tetováláshoz az uhinak nevezett hal-, illetve madárcsontból készült fésűket, valamint csonttűket használtak. A színezéshez használt tintát a spárgavirágúak rendjébe tartozó színes levelű bunkóvilíumból (*Cordyline terminalis*), a burgonyafélék közé tartozó fekete csucsor gyomnövényből (*Solanum nigrum*), valamint a cukornádból nyerték.

A Húsvét-szigeten használt tetoválások azért is eltérőek a Polinézia többi részén használtaktól, mert a különféle testfelületeken használt elemek elnevezése is eltérő volt: a kézfej rajzait rima konának, a homlokét retunak, a szem alatti tetoválást matapeának, az arcét pangaha`a-nak, a karét parének, a lábikra rajzait pedig humunak nevezték. A vállon és háton használt szibólumok neve tu`u haino ino volt.

Kolozsvári Állami Magyar Színház

Március 30-án, vasárnap de. 11 órakor
Az évadban utoljára!

Frank L. Baum – Zalán Tibor

Óz, a nagy varázsló

nagytermi előadás

Rendező: Puskás Zoltán

Március 31-én, hétfő este 8 órakor

Alekszandr Ivanovics Vvegyenszkij

Ivanovék karácsonya

stúdióteremben

Rendező: Urbán András

CSAK 18 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Április 1-jén, kedd este 8 órakor

Johannes von Tepl

A földműves és a halál

stúdióteremben

Rendező: Mihai Măniutiu

CSAK 14 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Április 2-án, szerda este 7 órakor

Miroslav Krleža

Léda

nagytermi előadás

Rendező: Robert Raponja

CSAK 15 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Április 3-án, csütörtök este 8 órakor

Csipke

stúdióteremben

Rendező: Mezei Kinga

Kolozsvári Állami Magyar Színház
2013/2014-es évad

Miroslav Krleža

Léda

Rendező: Robert Raponja

ORSZÁGOS BEMUTATÓ

Szombaton, március 8-án este 8 órakor

További előadások

Szerdán, március 12-én és pénteken, március 21-én este 8 órakor

A Kolozsvári Állami Magyar Színház nagyszínpadán

